

ESPELEO

17
2026

Obsah

KOMENTÁŘ PŘEDSEDY	3
ZPRÁVY Z PŘEDSEDNICTVA	4
Výsledky 45. ročníku Speleofóra - red -	4
Česká speleologická společnost vstoupila do Evropské speleologické federace (FSE) – -red-	5
Druhý ročník Ceny Správy jeskyní ČR zná své laureáty – -red-	6
Český neKras 2026 – Martin Majer (ZO ČSS 1-02 Tetín)	9
DOMÁCÍ LOKALITY	11
Jeskyně Dagmar se dočkala nového vystrojení – Matouš Ryček (ZO ČSS 6-08 Dagmar)	11
Jeskyně Vlasta u Kozovaz – Michal Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)	13
ZAHRANIČNÍ LOKALITY	17
Rozhovor s australským jeskyňářem Johnem Brushem, předsedou Komise UIS pro vulkanické jeskyně – (rozhovor vedl Michal Hejna)	17
Jeskyně Zoluška (Moldavsko) aneb pohádka o Popelce a jak jsme přišli o překvapení – Michal Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)	31
3 + 1 zahraniční zajímavost – -red-	36
PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ	39
Štola u obce Děkov – Martin Majer, Michal Hejna, Božena Vrabcová (ČSS ZO 1-02 Tetín)	39
KRÁTKÉ ZPRÁVY	43
Co se kde psalo o jeskyních – -red-	43
VÝROČÍ A VZPOMÍNKY	45
Šestková výročí – Jan „Kelf“ Flek (ZO ČSS 6-21 Myotis), Michal „Cimbál“ Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)	45
RETRO KNIHOVNIČKA SPELEA	48
Podivuhodná dobrodružství profesora Hesioda – Wabi Stárka	48

Foto na titulní straně

Stalaktit ve Webb's Cave na planině Nullarbor v Západní Austrálii (Foto J. Brush)

Komentář předsedy

Vážení přátelé,

úvodník tohoto vydání našeho speleologického časopisu se mi nepíše lehce. Je to proto, že při činnosti, která je naším posláním a které mnozí z nás věnují i několik dní v týdnu, tragicky zahynul speleopotápěč Jan Enčev (ZO ČSS 1-05 Geospeleos). Stalo se tak v Hranické propasti v průběhu mezinárodního výzkumného projektu.

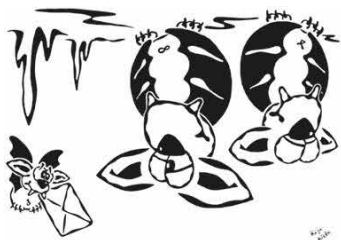
Bližší popis tragédie najdete v článku Jana Sirotky na našem hlavním webu:

<https://www.speleo.cz/odesel-jan-encev>.

Došlo k tomu při činnosti, která za normálních okolností dává osobní zážitky, buduje nová přátelství a přináší vědecká poznání. Ten den ale ponor do útrob propasti bral. Vzal to nejcennější, co každý z nás má – život. Honzův poslední ponor nám připomněl, že jeskyňářství je sice krásné a vzrušující, je ale také rizikové. Dávejte, prosím, při sestupu do podzemí na sebe pozor, stejně jako na kolegy kolem vás. Česká speleologická společnost vyjadřuje všem pozůstalým upřímnou soustrast. Zastavme se na chvíli a pošleme každý za sebe vzkaz do jeskyňářského nebe.

Ahoj, Honzo.

Zprávy z předsednictva

Výsledky 45. ročníku Speleofóra

- red -

Letošní 45. Speleofórum se konalo ve dnech 24. – 26. 4. tradičně ve Sloupu. Navštívilo ho 469 účastníků z Česka, Slovenska či Rakouska. Pořadatelství se poprvé ujaly ZO Plánivý a Suchý žleb.

V rámci Speleofóra byly jako každý rok předány ceny předsednictva, ediční rady a účastníků Speleofóra.

Cenu za nejlepší výroční zprávu získala ZO ČSS 6-17 Topas.

Cenu předsednictva za nejvýznamnější objev v České republice si odnesla ZO ČSS 7-14 Ludmírov – Štýmberk za objev jeskyně Stodola v Javoříčském krasu.

Obr. 1 Nejvíce ocenění si na letošním Speleofóru odnesla Lilijicová jeskyně v Českém krasu (foto E. Janoušek).

Nejvýznamnější objev členů ČSS v zahraničí se podle předsednictva i účastníků podařil expedici Maganik 2025 v propasti Vycházejícího slunce v Černá Hoře.

Ediční rada ocenila jako nejlepší příspěvek do sborníku článek Zdeňka Dvořáka Propast Vycházejícího slunce a další novinky z Maganiku (Černá hora).

Nejvíce ocenění si odnesla ZO ČSS 1-05 Geospeleos za objevy v jeskyni Lilijicová v Českém krasu. Publikované výsledky jim vynesly ceny účastníků za nejvýznamnější objev v České republice, nejlepší poster, nejlepší přednášku a nejlepší mapové dílo. Veteráni ZO ČSS 1-05 Geospeleos si také odnesli zvláštní cenu Speleofóra za dlouhodobou průzkumnou činnost v Českém krasu.

Kromě tradičních cen byla také udělena tři čestná uznání. Jejich držiteli se stali Marek Plch (ZO ČSS 6-10 Hluboký závrť) za nezištnou pomoc při záchraně zraněného z jeskyně Svážná studna, Radek Alexa (ZO ČSS 6-14 Suchý žleb) za pomoc při záchraně zraněného z jeskyně Svážná studna a Bohuslav Koutecký (ZO ČSS 6-19 Plánivý) za dlouhodobé vedení dětí a mládeže při speleologických činnostech.

Česká speleologická společnost vstoupila do Evropské speleologické federace (FSE)

-red-

Česká speleologická společnost byla dne 16. dubna 2026 přijata na zasedání Evropské speleologické federace (FSE) za jejího třicátého druhého člena.

Evropská speleologická federace (European Speleological Federation, zkratka FSE) je mezinárodní organizace, která sdružuje národní speleologické svazy a asociace z evropských zemí. Vznikla v roce 1990 v italském Udine a jejím cílem je reprezentovat evropskou speleologii, podporovat výměnu zkušeností a sjednocovat aktivity v oblasti výzkumu i praktického jeskyňářství. K tomu slouží mimo jiné fond EuroSpeleo Projects (ESP), který podporuje mezinárodně orientované speleologické projekty, jako jsou expedice, kongresy či setkání jeskyňářů.

V rámci federace funguje několik komisí a pracovních skupin, například pro ochranu jeskyní, speleologickou záchranu nebo práci s mládeží. Stěžejní součástí jejich činnosti je také organizace mezinárodních setkání, konferencí a projektů, které umožňují sdílení poznatků mezi odborníky z různých zemí.

Každoročně uděluje cenu EuroSpeleo Protection Label. Toto ocenění se uděluje projektům, které se mimořádně zasloužily o ochranu jeskyní a krasového prostředí – může jít například o výzkumné projekty, dokumentaci, management lokalit nebo osvětové aktivity. Smyslem ceny je nejen ocenit konkrétní práci, ale i motivovat další speleology a organizace k šetrnému přístupu k podzemí.

Druhý ročník Ceny Správy jeskyní ČR zná své laureáty

-red-

Správa jeskyní ČR předávala 26. 5. 2026 podruhé Cenu Správy jeskynní České republiky. Mezi šesti oceněnými byli i tři členové ČSS. Všem oceněným gratulujeme. Cenu i laureáty blíže představuje níže otisknutá tisková zpráva Správy jeskyní ČR.

Osobnosti v oblasti výzkumu, ochrany a zpřístupňování jeskyní a krasového podzemí vyzdvihuje Cena Správy jeskyní České republiky (SJ ČR). Při dnešním druhém ročníku si ji odneslo šest laureátů – Libor Ambrozek, Daniela Bílková, Pavel Bosák, Jiří Hebelka, Jozef Hlaváč a Zdeněk Motyčka.

Návrhy osobností, které se svojí prací, výkony či občanskými aktivitami významným způsobem zasloužily o poznání a udržitelné využití jeskyní a krasu v České republice nebo v zahraničí, mohli s odůvodněním posílat odborníci i veřejnost. „Přišla pestrá škála velmi zajímavých návrhů, bylo opravdu těžké vybírat, i proto jsme rozšířili počet letos oceněných na šest,“ říká ředitel SJ ČR Milan Jan Půček.

Obr. 1 Foto laureátů a dalších hostů: zleva Vratislav Ouhrabka (odborný náměstek – SJČR), Jiří Hebelka, Jan Šafařík (ekonomicko-provozní náměstek – SJČR), Libor Ambrozek, Milan Jan Půček (ředitel SJČR), Daniela Bílková, Jaromír Wasserbauer (vrchní ředitel sekce technické ochrany životního prostředí MŽP), Zdeněk Motyčka, Ivo Gottwald (ředitel odboru rozpočtu a financování budoucnosti MŽP).

RNDr. Libor Ambrozek se v době svého mandátu ministra životního prostředí zasadil o zřízení samostatné státní příspěvkové organizace Správa jeskyní České republiky, kterou k 1. 4. 2006 svým rozhodnutím i zřídil. V době, kdy již nebyl ministrem, stále projevoval zájem o organizaci a setkával se se zástupci i pracovníky SJ ČR. V době působení jako poradce ministra životního prostředí se účastnil výběrových řízení na nového ředitele SJ ČR. V současné době je předsedou Českého svazu ochránců přírody a pracuje také jako člen redakční rady rezortního časopisu Ochrany přírody. Jednou z jeho priorit je zájem na prezentaci zpřístupněných jeskyní veřejnosti jako „výkladních skříní“ ochrany přírody.

Ing. Daniela Bílková je celoživotní jeskyňářka – amatérská i profesionální. Celou profesní kariéru se věnovala ochraně, evidenci a péči o jeskyně. Jako odborná spolupracovnice J. Hromase se podílela na stěžejních odborných dokumentech oboru: Karsologické členění České republiky – Jeskyně a krasová území ČR 1 : 500 000 (1998) a JESKYNĚ, Chráněná území ČR, svazek XIV. (2009). Spolupracovala při zajišťování studijních cest jeskyňářů v tuzemsku i zahraničí, zajišťovala domácí podporu zahraničním speleologickým expedicím v době, kdy ještě neexistoval internet. Celoživotní znalosti problematiky jeskyní uplatnila v závěru své profesní kariéry jako vedoucí sekretariátu SJ ČR. Obdivuhodná je rovněž její fyzická kondice a speleoalpinistické dovednosti, které si zachovává i ve vyšším věku.

Prof. RNDr. Pavel Bosák, DrSc. vystudoval geologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Jeho hlavní výzkumná a odborná činnost je spojena s Geologickým ústavem Akademie věd České republiky. V letech 1996–2004 a 2012–2016 byl i jeho ředitelem. Ve výzkumech se zaměřuje na karsologii, paleokarsologii, krasovou geologii, vývoj krasu a jeskyní, krasové sedimenty, speleochronologii, geomorfologii, petrologii a sedimentologii karbonátů, environmentální geologii a procesy, využívání a ochranu přírodních zdrojů, jakož i na rekultivaci kamenolomů. Je jedním ze zakladatelů paleokarsologie jako samostatné disciplíny v rámci karsologie a speleologie. V roce 1997 se začal zabývat aplikací paleomagnetických a magnetostratigrafických metod při zkoumání jeskynních sedimentů ve spolupráci s mezinárodním týmem specialistů. Podílel se na výzkumech v Evropě, ale i v Íránu, Libyi, Korei, Kyrgyzstánu, Kazachstánu i na Bahamách.

Jiří Hebelka je celoživotně spjat s jeskyněmi Moravského krasu. V roce 1971 poprvé nastoupil na brigádu do Punkevních jeskyní jako pomocník lodníka na Punkvě. Od roku 1979 pracoval v odborném oddělení organizace Moravský kras a zabýval se dokumentací jeskyní. Od roku 2003 působil jako vedoucí správy jeskyní Moravského krasu a podílel se na rekonstrukci provozních budov jeskyní i obou můstků nad Macochou. Společně s dr. Jindřichem Štelclem se zabýval likvidací lampenflóry ve zpřístupněných jeskyních a vyvinul účinnou a ekologicky příznivou metodu pomocí chlornanu sodného, která se nyní běžně užívá nejen v jeskyních České republiky, ale i v zahraničí. Zabýval se výzkumem mikroklimatických poměrů jeskyní a aktivně působil v týmu projektu „Stanovení závislosti jeskynního klimatu na vnějších klimatických podmínkách ve zpřístupněných jeskyních ČR“, kdy byla prokázána schopnost turisticky zpřístupněných jeskyní v krátké době stabilizovat mikroklima po provozní zátěži.

Ing. Jozef Hlaváč pracoval jako tajemník Slovenské speleologické spoločnosti, vedoucí speleologického oddělení Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovském Mikuláši a od roku 1994 působil jako ředitel Správy slovenských jaskýň (SSJ), které byl spoluzakladatelem. Zřídil v rámci SSJ vědecko-výzkumný útvar zapojený do řady mezinárodních výzkumných projektů. Významně se podílel na zakotvení postavení jeskyní do Ústavy SR i do zákona o ochraně přírody. Zasloužil se o zápis jeskyní Slovenského krasu do Světového dědictví UNESCO, zapojil SSJ do spolupráce s UIS a ISCA, úzce spolupracoval s kolegy z České republiky, Maďarska, Polska a Rakouska. Je mezinárodně uznávaným odborníkem. Podpořil mezinárodní speleologické akce na úrovních kongresů, seminářů a konferencí.

Zdeněk Motyčka se speleologii věnuje od roku 1983 jako člen ZO ČSS 6-25 Pustý žleb). V letech 1994 až 2000 působil jako její předseda. Pod jeho vedením se intenzivně věnovala exploračním a dokumentačním pracím v Nové Amatérské jeskyni, převážně ve Sloupském koridoru. Byl a je organizátorem a účastníkem desítek speleologických expedic v Evropě, Mexiku a Číně. Je autorem desítek odborných i populárních článků, spoluautorem několika knih a výstav. Přes 20 let se věnuje fotografování v jeskyních, v roce 2003 vydal knihu *Mezi nebem a podzemím*. Je spoluautorem fotografické knihy *Podzemí neznámé – 30 let ČSS ve fotografii*. V letech 2004 až 2014 byl předsedou České speleologické společnosti a až do roku 2025 členem předsednictva. V roce 2013 byl hlavním organizátorem 16. mezinárodního speleologického kongresu v Brně. Od roku 2013 je členem byra Mezinárodní speleologické unie (UIS) a v roce 2025 byl jako první Čech zvolen prezidentem UIS.

Laureátem Ceny Správy jeskyní ČR může být jakákoli fyzická osoba z kterékoli oblasti, bez ohledu na státní občanství, podílející se na ochraně a správě jeskyní, průzkumu, dokumentaci, vědeckém poznání, výchově a vzdělávání, propagaci, zajišťování bezpečnosti či zpřístupňování jeskyní veřejnosti a péči o ně. *„Většina oblastí životního prostředí a kultury již nějaký čas oceňuje zásluhy konkrétních lidí. I my chceme prostřednictvím této ceny každoročně vyzdvihnout osobnosti, které svým dlouhodobým působením či významným počinem přispěli k ochraně a správě jeskyní,”* řekl Půček.

Český neKras 2026

Martin Majer (ZO ČSS 1-02 Tetín)

Pátý ročník Českého neKrasu se uskutečnil v sobotu 21. března, opět v kulturním domě v Srbsku. Potěšila nás hojná účast přednášejících i velký zájem diváků, kteří znovu zaplnili více než 80 míst k sezení. Program nabídl sedm přednášek, na nichž se podílelo osm přednášejících.

Za podporu, poskytnutí prostor a audio techniky děkujeme obci Srbsko. Velký dík patří také všem přednášejícím i zúčastněným divákům. Děkujeme všem, kteří jakkoli pomohli s realizací. Snad se za rok zase setkáme. A kdybyste měli nápad na přednášku, napište co nejdříve na tetin@speleo.cz

Krasu i neKrasu zdar!

Program konference Český neKras 2026

Lidé a minulost pískovcového pseudokrasu severních Čech (45 min)

– doc. PhDr. Mgr. Petr Šída, Ph.D., DSc. (Archeologický ústav AV ČR Brno a Katedra archeologie FF UHK)

Bohatý skalní reliéf, přebytek skalních dutin a specifická živá příroda. Bohatý mix faktorů, který vedl k intenzivnímu osídlení lidmi již od pozdního glaciálu. Severočeské pískovce jsou unikátní fenomén evropské prehistorické krajiny. Ukážeme si, s jakými úskalími se při jejich výzkumu potýkáme a co před námi sedimenty skrývají.

Známá neznámá Loupežnická jeskyně u Labské Stráně (30 min)

– Mgr. Jaroslav Kukla, Ph.D. (ZO ČSS 4-03 Labské pískovce)

Jak z posledních výzkumů vyplývá, systém Loupežnické a Pytlácké jeskyně je nejdelší rozsahem sedlinovou jeskyní České křídové pánve. Jeho hluboké chodby byly prozkoumány již v roce

1911, přesto až donedávna neexistovala přesná mapa této jeskyně. V průběhu let se podařilo získat zajímavé informace o historii objevů jeskyně, návštěvnosti i nehodách, které se v jeskyni staly. Kde se vzal název jeskyně, je však doposud malou záhadou.

Wanted! Bílý korýš z podzemí (10 min)

– **Matěj Ešpandr (Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy)**

Znáte mléčně bílé korýše niphargy? Že ne? Možná se s nimi přesto při potulkách podzemím setkáváte. Jejich výzkum v posledních desetiletích přináší převratná zjištění o jejich ohromující druhové bohatosti. Na našem území však nad diverzitou těchto tvorů z podzemních vod visí řada otazníků. Pomůžete nám to napravit? Neváhejte se ozvat pro další instrukce. Poradíme vám s odlovem a dodáme potřebná „lovítka“. Předem díky všem zapáleným sběratelům jakýchsi „jeskynních krevetek“.

Jeskyně typu tree mould v České republice (20 min)

– **Ing. Michal Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)**

Jeskyně typu tree mould vznikají, když jsou kmeny stromů překryty lávou, sopečným popelem či jiným typem horniny a po rozložení dřevní hmoty vznikne v hornině průlezná dutina. Jedním z celosvětově významných míst, kde se s nimi můžeme setkat, je střední Evropa, včetně Česka. Až do roku 2025 byly z České republiky známy tři podobné dutiny. V roce 2025 bylo popsáno sedm nových jeskyní na dvou lokalitách ve dvou různých typech hornin.

Dinosauří trhlina v prohořelé haldě (7 min)

– **doc. RNDr. Jan Lenart, Ph.D. (ZO ČSS 7-01 ORCUS Bohumín)**

Průmyslové krajiny patří mezi nejdynamičtější geomorfologická prostředí, kde těžba a následná rekultivace vedly k mimořádné rozmanitosti geoprocesů. Ostrava, dnes již post-industriální oblast, skrývá řadu překvapivých speleologických příběhů. Po popisu nekrasové jeskyně Nad Lučinou (Lenart et al., 2023, Speleofórum) byla v roce 2025 během geomorfologického výzkumu prováděného Ostravskou univerzitou objevena další pozoruhodná lokalita – gravitační jeskyně vytvořená v termicky alterovaných horninách bývalé haldy dolu Doubrava.

Kaverny v haldách uhelných dolů vzniklé vyhořením uhlí (10 min)

– **Josef Loh (ZO ČSS 1-05 Geospeleos)**

Přednáška se zaměřuje na unikátní kaverny vytvořené v tělese hald bývalých uhelných dolů v okolí Kladna. Tyto netradiční speleologické objekty představují specifický příklad pseudo-krasových jevů vzniklých vyhořením uhlí.

Teplická Macocha aneb jak mapovat propast (30 min)

– **RNDr. Jakub Lysák, Ph.D. (PřF UK), RNDr. Jan Moravec (ZO ČSS 1-02 Tetín)**

I v pískovcích existují propasti a nejsou to jen úzké pukliny. Jednu obzvlášť hezkou máme v Teplických skalách. A jak takovou propast dokumentovat? To je výzva...

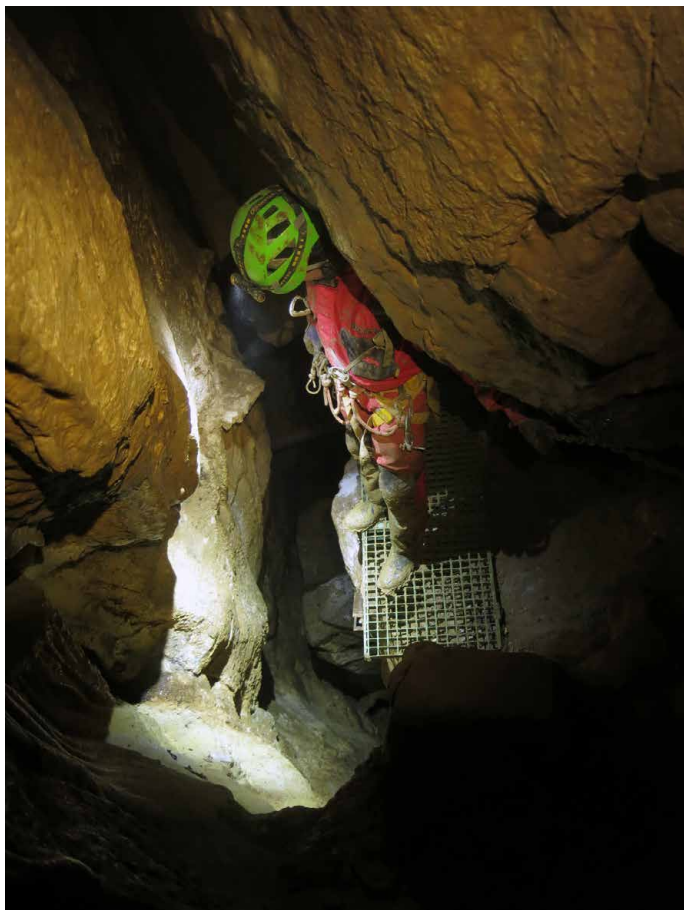
Domácí lokality

Jeskyně Dagmar se dočkala nového vystrojení

Matouš Ryček (ZO ČSS 6-08 Dagmar)

V severní části Moravského krasu byla v roce 1959 objevena jeskyně Dagmar. Zájem speleologů o její výzkum vedl k založení stejnojmenné speleologické skupiny a výzkumné práce v jeskyni probíhají nepřetržitě od jejího objevu až do dnešních dnů. Přestože patří v Moravském krasu k těm méně známým lokalitám, je navštěvována poměrně často a pravidelně. Mezi nejčastější návštěvníky jeskyně patří samozřejmě členové základní organizace Dagmar, protože zde aktuálně probíhají prolonační práce na třech pracovištích a na dalších třech je v plánu práce zahájit nebo obnovit. Pracovních akcí se často zúčastňují také členové České speleologické společnosti z dalších základních organizací. Jeskyně je rovněž navštěvována při exkurzích, například účastníky konference Speleofórum, vstupují sem členové Stráže přírody a jiní specialisté pověřeni Správou CHKO MK, kteří provádějí výzkum bezobratlých živočichů, teplotní měření, odběry kvartérních sedimentů, dokumentaci významného naleziště ulit plžů apod. Speleologická záchranná služba zde zorganizovala své cvičení a pravděpodobně se nejednalo o poslední takovou akci. Občas zavítají i návštěvníci z řad veřejnosti, skautské oddíly nebo děti ze zájmového jeskyňářského kroužku. A právě vzhledem k frekvenci pohybu osob v jeskyni a požadavkům na jejich bezpečný pohyb jsme se rozhodli provést kompletní přestrojení a zabezpečení jeskyně.

Jeskyně byla doposud z velké části vystrojena ocelovými žebříky, ale použity byly také lanové žebříky, různé nášlapy a zábrany z dřevěné kulatiny, výjimečně i jednolanové cesty. Železné žebříky byly instalovány před 40 lety a byly již na hraně (místy za hranou) své životnosti. Podobně na tom byly bezpečnostní prvky ze dřeva, které se po těch letech strávených v jeskynním prostředí změnily v prvky nebezpečné a zažili jsme krušné chvíle, když takový bezpečnostní prvek praskl. O nutnosti přestrojit a zabezpečit celou lokalitu tedy nebylo pochyb a všichni ve skupině souhlasili. Druhou věcí ovšem bylo, že takové práce stojí hodně času, a tím pádem nás zdržují od lákavějšího bádání a objevování. A také materiál na přestrojení jeskyně něco stojí a není možné jej ze skupinového rozpočtu ufinancovat za jediný rok. Z těchto důvodů práce na přestrojení jeskyně sice započaly, ale reálně se stav v jeskyni zlepšoval jen velmi pomalu. Velkým impulzem pro dokončení přestrojovacích prací bylo přetržení lanového žebříku (naštěstí jen jednoho nosného lana) a také možnost přihlásit se do projektu SpeleoGO nově nabízeného Českou speleologickou společností. S naší žádostí jsme uspěli a letité práce na přestrojení jeskyně tak v roce 2025 nabraly rychlý spád.

Obr. 1 Bezpečnější průchod přes jeden z kritických úseků – ústí I. propasti (Foto M. Ryček)

Obr. 2 Cvičení SZS již na nových žebřících (Foto M. Ryček)

Obr. 3 Nově vystrojený přechod přes propast Pětku (Foto M. Ryček)

Obr. 4 Stupačky připravené na osazení do jeskyně (Foto M. Ryček)

Naší snahou nebylo pouze nahradit původní vystrojení novým, ale také lépe zabezpečit místa, která se po letech navštěvování ukázala jako nejvíce riziková. Navíc za použití materiálů s delší životností. Celý proces značně urychlila podpora SpeleoGO nejen finančním příspěvkem na materiál, ale hlavně termínem, dokdy bylo potřeba práce dokončit. V průběhu roku 2025 jsme této činnosti věnovali značné množství pracovních akcí a zdánlivě nekonečný proces jsme zdárně dotáhli do konce. Veškeré ocelové žebříky jsme vyměnili za nové, dřevěné náslapy byly nahrazeny ocelovými stupačkami, nad I. propastí byl nainstalován podlahový rošt a v nebezpečných úsecích jsou nově řetězy pro přidržení. Lanový žebřík na frekventovaném místě byl vyměněn za ocelové stupačky, jednolanové cesty mají nová kotvení i lana a nad nejdelší žebříkové stupně jsou nainstalovány borháky pro případné jištění.

V jeskyni nikdy k žádné vážné nehodě nedošlo a my doufáme, že to tak i nadále zůstane i díky bezpečnějšímu vystrojení. Za naši ZO tedy ještě jednou děkujeme za podporu v rámci programu SpeleoGO. Česká speleologická společnost tím zásadně zlepšila vystrojení jedné z jeskyní Moravského krasu a zároveň tak zvýšila bezpečnost návštěvníků této jeskyně.

Jeskyně Vlasta u Kozovaz

Michal Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)

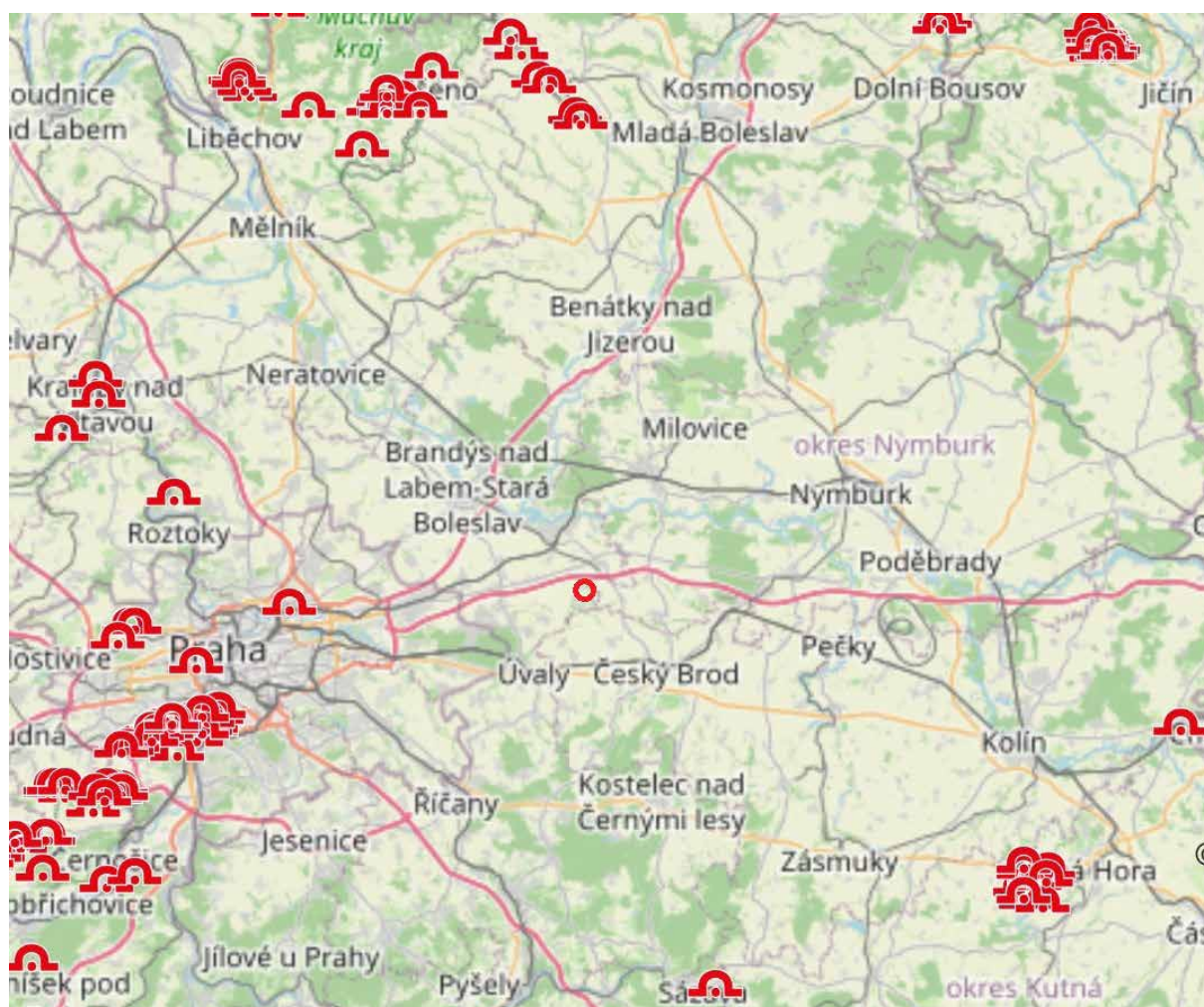
Ten pohled na mapu v aplikacích JESO či speleowiki (obr. 1) zaujme na první pohled. V České republice je sice oficiálně registrováno téměř pět tisíc jeskyní, ovšem stále tu zůstávají poměrně rozsáhlá prázdná území. Opravdu se v nich žádné jeskyně nenacházejí nebo je tam pouze nikdo nehledal?

Jedno takové území leží východně od Prahy. Západním směrem je nejbližší jeskyní Prosecká jeskyně v Praze, ze severu najdeme jeskyně v okrajových partiích Českého ráje a Prohlomených hor, z východu se dostaneme až k jeskyním krasu u Kutné hory a z jihu k jeskyni sv. Prokopa u Sázavy. Od severu k jihu je vzdálenost mezi nejbližšími jeskyněmi 60 km, od východu k západu 65 km.

Díky objevu jeskyně Vlasta už ovšem výše uvedený popis neplatí.

Geologická situace okolí Kozovaz

Okolí Kozovaz, vesnice, která leží zhruba v centru výše definovaného území, je jedno z nejméně pravděpodobných míst, kde bychom hledali jeskyni. Ne že by se jednalo o geologicky nezajímavou oblast. Naopak, najdeme tu průřez téměř celou historií Země. Začít můžeme už starohorami čili proterozoikem. Asi 4,5 km jihovýchodně od Kozovaz, mezi obcemi Kounice a Černíky, leží malý lom, kde vystupují jemně laminované břidlice a prachovce štěchovické skupiny. Čtyři kilometry jihovýchodně od Kozovaz zase najdeme prvohorní ordovické horniny. Lom u Chrástnice u Břežan II odkryl pozvolný přechod mezi třenickým a milínským

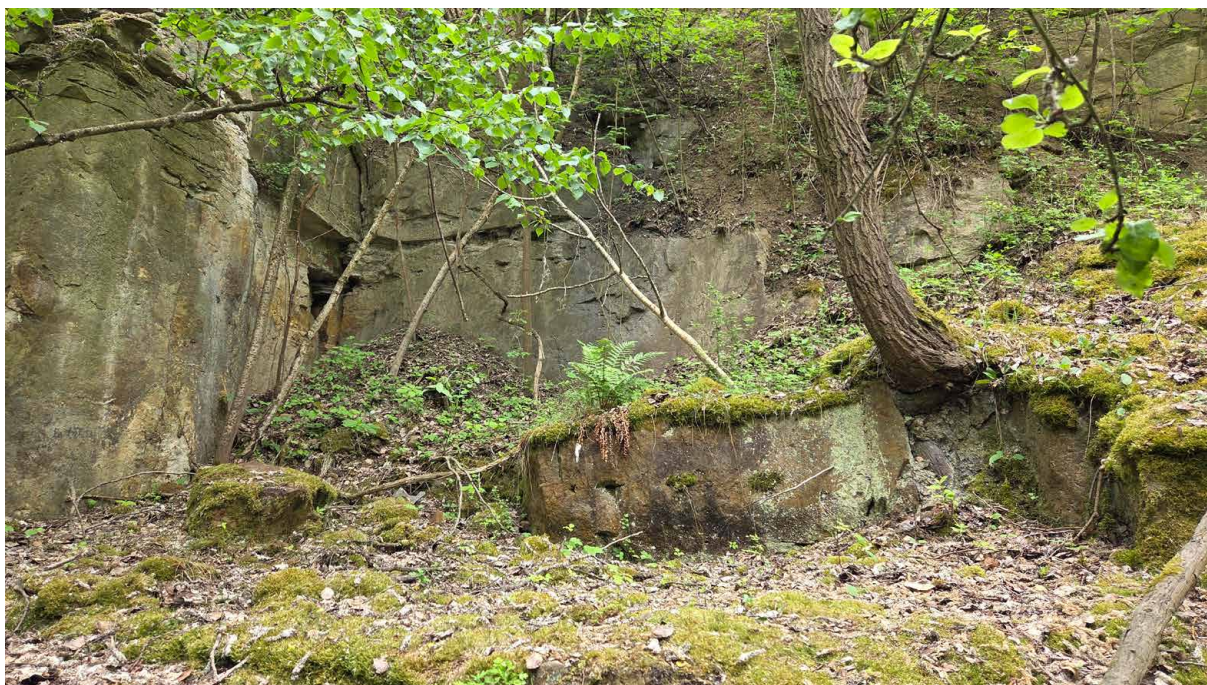

Obr. 1 Mapa výskytu jeskyní východně od Prahy. Jeskyně Vlasta je zakreslena kolečkem zhruba v polovině obrázku (zdroj: speleowiki.cz).

souvrstvím. V rámci České republiky se jedná o nejvýchodnější výskyt ordoviku. Pokud se přesuneme do mladších prvohor, pak u hřbitova v Kounicích, 6 km jv. od Kozovaz, leží nejsevernější výchoz permokarbonu Blanické brázdy. Na první pohled nás v ní upoutají svahy tvořené červenými hrubozrnnými pískovci a slepenci chýnovských vrstev. Jedná se o výchoz hornin pocházejících z počátku permu.

Nejvíce se ovšem na geologické stavbě Kozovaz podílejí druhohorní cenomanské pískovce jako součást tzv. perucko-korycanského souvrství. Jsou středně až jemně zrnité, místy mají nazelenalý nádech a už od středověku sloužily jako klíčový stavební kámen, a to nejen pro okolní vsi. Z pramenných záznamů vyplývá, že pískovec těžený u nedalekých Horoušan byl v 70. letech 14. století ve velkém dovážen na stavbu katedrály sv. Víta na Pražském hradě. Hovoří se také o dovozu tamního kamene na Karlův most a další významné pražské stavby (Rybařík 2007).

Geologický základ bychom měli, ovšem jak jsme na tom s podmínkami pro vznik jeskyní? Popravdě řečeno, bídne. Sice zde máme dostatek pískovců pro vznik nekrasových jeskyní, ale další podmínky moc příznivé nejsou. Široké okolí Kozovaz je jedna velká rovina, ostatně pozornému čtenáři určitě neuniklo, že všechny výše zmiňované výchozy vznikly uměle těžební činností. Monotónní reliéf nabourávají pouze nehluboká údolí. Přímo v Kozovazech

Obr. 2 Pozůstatky blokové těžby v západní stěně lomu v Kozovazech (foto M. Hejna).

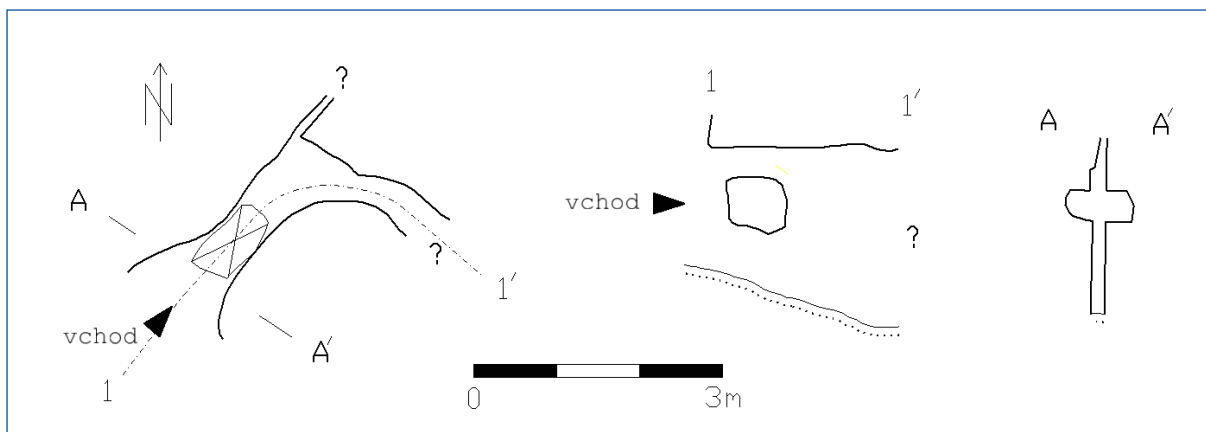

Obr. 3 Severní stěna lomu v Kozovazech s jeskyní Vlasta (foto M. Hejna).

vytvořila jedno říčka s přiléhavým jménem Výmola. Co nám tedy chybí, jsou svahy, po kterých by mohl pískovec sjíždět, hluboké rokle, do kterých by se mohl řídit, či výchozy měkčích vrstev, které by mohly erodovat. A přesto se v Kozovazech jeskyně nalézá.

Jeskyně Vlasta

Přímo v Kozovazech najdeme dva lomy. Jeden, ten menší, leží jižně od obce, druhý (ten, který nás zajímá více) se nachází na východním okraji, za autobusovou zastávkou (50.1271214N, 14.7830533E). Pískovec je zde pevný, kompaktní a ve východní části lomu jsou stopy blokové těžby (obr. 2). Severní stěna je vysoká až 6 m a protíná ji téměř vodorovná vrstva jílovce a rozpadavého pískovce, mocná až 30 cm. V jedné části je stěna rozdělena asi dvacet centimetrů

Obr. 4 Mapa jeskyně Vlasta (mapoval M. Hejna, 9. 5. 2026).

mocnou vertikální puklinou, vedoucí ve směru S-J hluboko do masivu. A právě křížení obou geologických fenoménů vytvořilo ideální podmínky pro vznik jeskyně.

Jeskyně, která dostala jméno Vlasta, není dlouhá. Její průlezná délka je 2,5 m, dál pokračuje jako neprůlezná puklina (obr. 3, 4). Jak byla jeskyně opravdu dlouhá, tedy kolik z ní odtěžil lom, se dnes nedá zjistit.

Něco myšlenek ke genezi

Jiří Bruthans vystoupil v roce 2025 na konferenci Kras, jeskyně a lidé s příspěvkem s dlouhým, ale vše říkajícím názvem – Česká křídová pánev: Nejrozsáhlejší, ale zcela přehlížené území s krasovou porozitou v ČR.

Jeho hlavní myšlenkou bylo, že v okolí velkých pramenů České křídové pánve „*jsou přítomné i alespoň tenké krasovějící horizonty tvořené písčitými či prachovitými vápenci či vápnitými pískovci nebo vápnitými prachovci... Česká křídová pánev je tak nejrozsáhlejším ale paradoxně prakticky neznámým krasovým územím v ČR*“ (Bruthans a kol. 2025).

Dalo by se to použít i k vysvětlení geneze Vlasty? Nadložní a podložní pískovce jsou kompaktní, ale z méně soudržné vrstvy jsem odebral tři vzorky. Jednalo se o neporušený jílovec (vzorek 1), o až 25 centimetrů mocný rozpadavý (vápnitý?) pískovec (vzorek 2) a o rozvětralý jemnozrnný sediment pokrývající povrch vrstvy (vzorek 3). Zatímco vzorky 1 a 3 obsahují méně než jedno procento karbonátové složky, přechodový pískovec jí obsahuje až pět procent (analyzován nebyl pouze tmel, ale pískovec jako celek). Podobné výsledky ukázal i test reakce s kyselinou chlorovodíkovou, se kterou tmel u vzorku 2 velmi dobře reagoval.

Podílely se tedy na vzniku jeskyně Vlasta také krasové pochody?

Literatura:

- Bruthans J., Kůrková I., Starý J., Mareš J., Vojtíšek J. (2025): Česká křídová pánev: Nejrozsáhlejší, ale zcela přehlížené území s krasovou porozitou v ČR - s. 7-8. In: STÁRKA, L. Sborník konference Kras, jeskyně a lidé: Svatý Jan pod Skalou, 7. - 8. 11. 2025. Průhonice: Správa jeskyní ČR. 93 s. Acta Speleologica, 12/2025.
- Rybařík, V. (2007): Kámen v dějinách Karlova mostu. – *Kámen*, roč. 13, č. 2, 11-20

Zahraniční lokality

Rozhovor s australským jeskyňářem Johnem Brushem, předsedou Komise UIS pro vulkanické jeskyně

(rozhovor vedl Michal Hejna)

Johne, děkuji, že jsi přijal pozvání k tomuto rozhovoru.

Děkuji, Michale, je mi potěšením. Nikdy by mě nenapadlo, že budu o Komisi pro vulkanické jeskyně poskytovat rozhovor někomu z Česka. Máte krásnou zemi, ale při úvahách o vulkanických jeskyních si ji člověk obvykle nevybaví jako první. S manželkou jsme v roce 2013 strávili v Česku nádherný čas při příležitosti 16. mezinárodního speleologického kongresu v Brně. Byla to skvěle zorganizovaná, velmi zajímavá a také nesmírně příjemná akce, stejně jako naše předkongresová exkurze do Moravského krasu. Navštívili jsme několik vápencových jeskyní, ale pokud vím, v Česku žádné vulkanické jeskyně nejsou.

Nejsou. Máš o českých jeskyních lepší znalosti než já o australských. Ale myslím, že takových nás bude v Česku víc. Můžeš nám australské jeskyně stručně představit? Jaké typy jeskyní se v Austrálii vyskytují a které patří k nejdelším?

Austrálie je rozlehlá. Je téměř stokrát větší než Česko, střídá se na ní řada klimatických pásem a najdeme zde mimořádně pestrnou krajinu, vegetaci i geologickou stavbu. A s tím souvisí i velká rozmanitost jeskyní.

Jeskyně se nacházejí ve všech šesti australských státech i v obou pevninských teritoriích. Většina z nich je vyvinuta ve vápencích, dolomitech nebo vulkanitech. Jejich stáří se pohybuje od více než 900 milionů let do méně než 2 milionů let.

Většina jeskyní na jihovýchodě země se nachází v malých izolovaných tělesech silurských nebo devonských vápenců starých asi 350–450 milionů let. Tyto jeskyně bývají zpravidla kratší než dva kilometry a žádná z nich není hlubší než 200 metrů. Mnoho z nich však má drobné vodní toky, prostorné chodby a často i působivou krápníkovou výzdobu. Dlouhé jeskyně se složitými podzemními odvodňovacími systémy jsou v této části země vzácné.

Ostrovní stát Tasmánie má složitou a velmi pestrú geologii. Jeskyně se tam vyskytují ve vápencích, dolomitech i magnezitech různého stáří. Většina nejdelších a nejhlubších jeskyní se vyvinula v ordovickém souvrství Gordon Limestone starém 450–480 milionů let. Patří mezi ně i nejhlubší australské jeskyně Niggly, která dosahuje téměř 400 metrů. Mnohé z těchto jeskyní jsou chladné a vlhké.

Foto 1 Arnahellir – fotografické šílenství. Snímek pořízený na Islandu Kenem Grimesem v roce 2002 zachycuje všechny tři předsedy Komise pro vulkanické jeskyně. Bill Halliday, první předseda, má žlutou přilbu, druhý předseda Jan-Paul Van der Pas je vlevo v oranžové kombinéze a současný předseda John Brush je v červené kombinéze (foto J. Brush).

V pobřežních oblastech několika jižních států se nacházejí jeskyně ve čtvrtohorním eolianitu (mladším než 2,4 milionu let). Je to měkká, velmi porézní hornina, která vzniká z větrem navátých vápenatých plážových písků. Běžné jsou v ní prostorné dómy, často přístupné svislými komíny. Pozoruhodným příkladem je jeskyně Aiennyu v Západní Austrálii, která má téměř sto vertikálních vstupů, které ústí do jediného velkého dómu.

V Severním teritoriu jsou nejvýznamnější jeskyně vyvinuty v neoproterozoických doloitech (asi 900 milionů let). Nejlepším jejich představitelem je národní park Gregory-Judbarr. V něm vzniklo několik velmi dlouhých jeskyní. Můj klub, Canberra Speleological Society Inc, patřil mezi první speleologické skupiny, které tuto oblast navštívily na počátku 90. let. V roce 1993 jsem vedl expedici, která prozkoumala a zmapovala prvních 11,5 km jeskyně, kterou jsme nazvali Berks Backyard Cave. Později se podařilo spojit několik jeskyní do jednoho systému, čímž vznikla nejdelší jeskyně Austrálie, 123 km dlouhá jeskyně Bullita. Berks Backyard Cave je její součástí.

Nullarborská planina, rozkládající se na hranici Západní a Jižní Austrálie, je plochá, převážně bezlesá oblast terciérních vápenců starých 20–50 milionů let. Je to možná největší souvislé krasové území na světě. Jeskyně tady nejsou extrémně dlouhé ani hluboké, ale jsou jich tu stovky. Ta nejdelší měří skoro 30 km. Jeskyně, které patří mezi ty hlubší, což znamená převýšení tak 80 až 100 m, mají na dně slaná jezera, která přitahují pozornost jeskynních potápěčů. Některé menší a mělčí jeskyně zase obsahují neobvyklé speleotémy, včetně černého kalcitu, jemných krystalů halitu a sádrovce či kalcitových útvarů, které byly porušeny a rozlámány tzv. solným klínováním. To je způsobené růstem krystalů halitu podél krystalových hranic a v drobných puklinách.

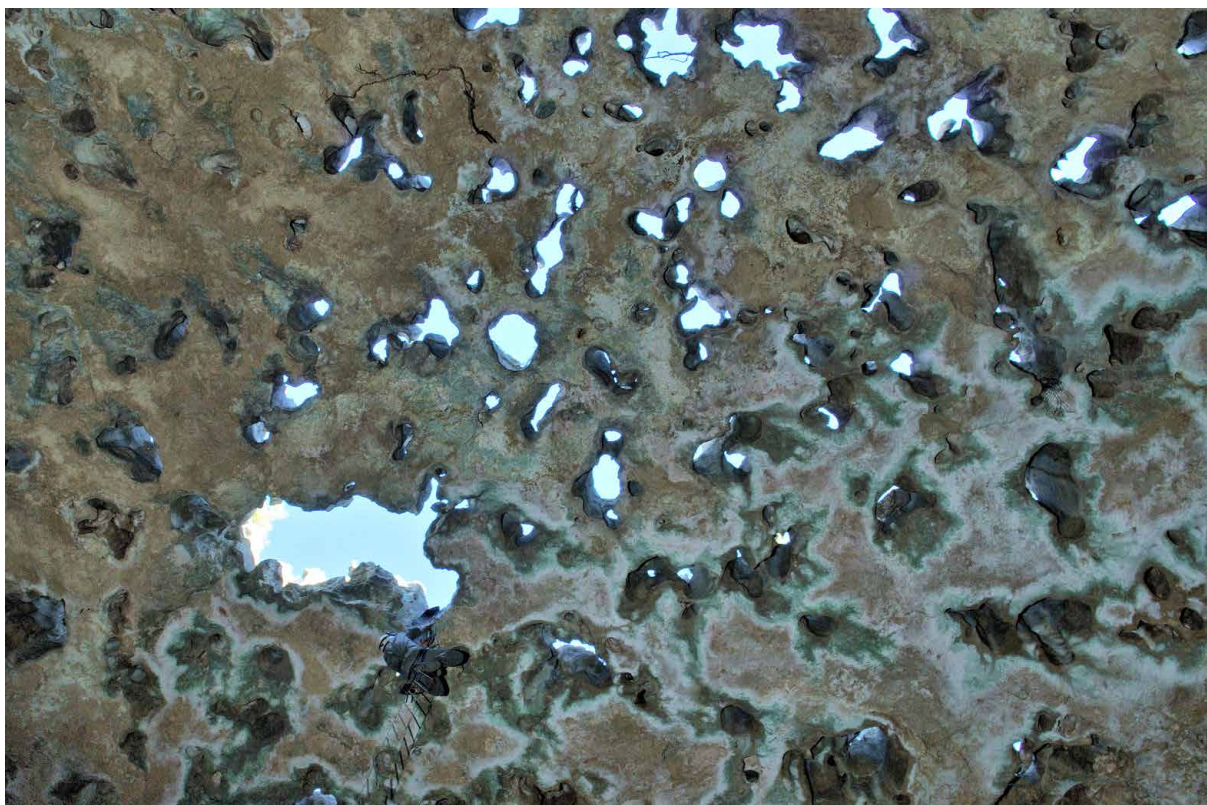

Foto 2 Pohled ke stropu jeskyně Aiennyu Cave (Západní Austrálie), vyvinuté v kvartérním eolianitu, která má téměř sto vertikálních vstupů (foto J. Brush).

Až doteď jsem mluvil o karbonátových jeskyních, ale máme samozřejmě i vulkanické jeskyně. Za nimi se musíme vydat do západní Victorie a do několika oblastí Queenslandu.

Ve Victorii se lávová pole rozprostírají západně od Melbourne až k hranicím Jižní Austrálie, v délce téměř 400 km. Aktivní byla během posledních 8 milionů let a nachází se tady více než 400 erupčních center. Poslední erupce proběhla přibližně před 5 000 lety. A protože je průměrná frekvence erupcí asi 11 000 let, je toto pole považováno za dosud aktivní. Zatím v něm bylo objeveno více než šedesát lávových jeskyní, starých přibližně od 2 milionů do 35 000 let. Většina z nich se nachází v mladších lávách v oblastech Harman Valley a Budj Bim (dříve Mount Eccles). Izolované jeskyně se však objevují i v dalších lávových proudech na zhruba deseti lokalitách napříč celým územím.

V Queenslandu jsou téměř všechny lávové jeskyně spojeny s výlevy sopky Undara, která vybuchla asi před 190 000 lety. Nejdelší z australských lávových jeskyní měří asi 1,3 km a má chodby až 20 metrů vysoké a široké.

Ač to tak z předchozího popisu nevypadá, karbonátové horniny zauímají v celkové rozloze Austrálie relativně malou plochu. To vede k trvalému tlaku na zvyšování jejich těžby pro potřeby zemědělství, výroby cementu a různých průmyslových odvětví. Krasové oblasti ohrožuje také těžba dřeva a odlesňování, výstavba přehrad, čerpání podzemní vody a infrastruktura energetického průmyslu. Ochrana jeskyní je tak nikdy nekončící boj. Naštěstí se mnoho významných krasových oblastí nachází v národních parcích a teoreticky je tak chráněno před rozvojovými tlaky.

Přístup do většiny jeskyní v národních parcích regulují vlády jednotlivých států a teritorií. Předpisy se v různých částech země liší, v zásadě však platí, že téměř všechny jeskyně

Foto 3 Říční chodba v jeskyni Strong's Cave, Margaret River, Západní Austrálie. Písečné koryto je pokryté kořeny vysokých stromů jarrah (eukalyptů), které rostou na povrchu 40 m nad jeskyní (foto J. Brush).

Foto 4 Rozlehlá chodba v jeskyni Abracurrie Cave na planině Nullarbor v Západní Austrálii (foto J. Brush).

jsou pro širokou veřejnost uzavřeny, zatímco uznané speleologické kluby do většiny z nich mohou vstupovat na základě povolení se stanovenými podmínkami, které často omezují velikost skupiny i počet návštěv za rok.

Jak je v Austrálii organizována speleologie? Kolik je tam jeskyňářů?

Národní speleologickou organizací je Australian Speleological Federation Inc (ASF). V současnosti sdružuje 26 členských klubů rozmístěných ve všech šesti státech a v Australském hlavním teritoriu (ACT). Více než polovina klubů sídlí v Novém Jižním Walesu a v ACT. ASF sdružuje přibližně 950 speleologů.

Druhým celostátním subjektem spojeným s jeskyněmi je Australasian Cave and Karst Management Association Inc (ACKMA). Její členskou základnu tvoří správci a průvodci jeskyní, jeskynní vědci i speleologové, jako jsem já, kteří se zajímají o problematiku správy jeskyní. Většina členů ACKMA žije v Austrálii nebo na Novém Zélandu.

Setkávají se australští jeskyňáři pravidelně na národních konferencích?

ASF pořádá každé dva roky konferenci s přednáškovými sekcemi, exkurzemi a společenskými aktivitami. Záleží na tom, kde se zrovna konají. Obvykle je to v lednu během letních školních prázdnin, ale konference pořádané na severu země bývají plánovány na polovinu roku, aby se vyhnuly tropickému monzunovému období, které tam trvá od listopadu do dubna.

ACKMA také svolává každý druhý rok týdenní konferenci a v mezidobí kratší prodloužené víkendové akce. Konference i setkání vždy zahrnují terénní exkurze a obvykle se konají v Austrálii, i když některé proběhly na Novém Zélandu, a v roce 2010 se uskutečnila velká a velmi úspěšná akce v jeskyních Mulu v malajsijském státě Sarawak.

Jak to máte s publikační činností?

ASF vydává čtvrtletník *Caves Australia* a jednou ročně také *Helictite*, časopis věnovaný australasijskému výzkumu jeskyní a krasu. ASF rovněž publikuje sborníky ze svých bienálních konferencí. ACKMA vydává také čtvrtletní časopis i konferenční sborníky. Všechny tyto publikace dnes vycházejí v digitální podobě a jsou volně dostupné.

V minulosti většina klubů vydávala vlastní zpravodaje, ale v posledních letech jejich počet klesá, protože řada klubů dnes spoléhá spíše na webovou komunikaci a sociální síť. Knihy o jednotlivých krasových oblastech či jeskyních vydávaly jak kluby, tak nadšení jednotlivci, ale při počtu menším než tisíc speleologů je potenciální trh poměrně omezený.

Pojďme od australských jeskyní k tobě. Kdy a jak ses dostal k jeskyňářství?

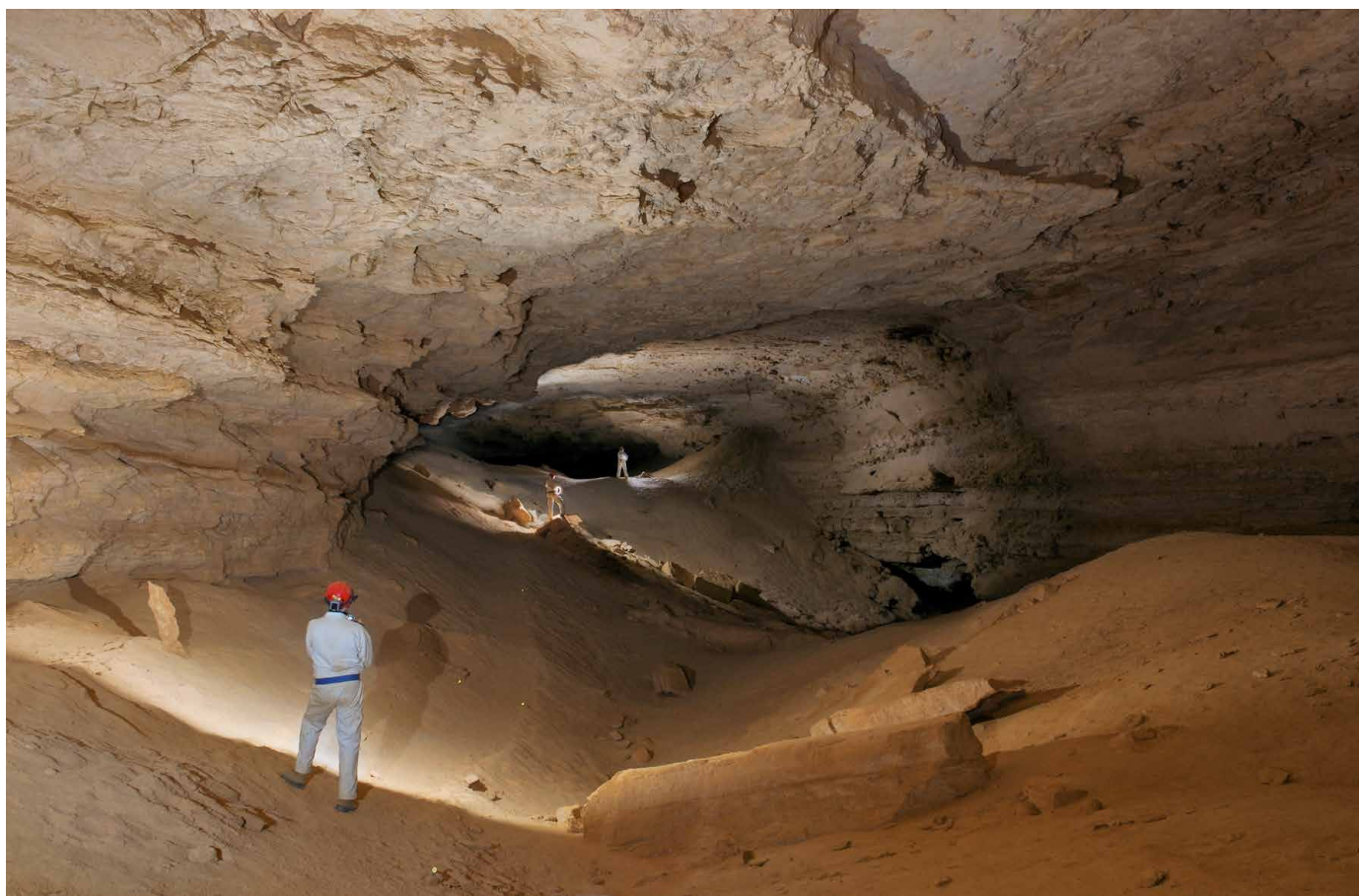
Do jeskyní jsem poprvé zavítal na výpravách organizovaných dobrodružně založenými středoškolskými učiteli. Ti mě přivedli také ke skalnímu lezení a lyžování ve volném terénu. Na univerzitě jsem vstoupil do jeskyňářského klubu a jeskyně i samotné jeskyňářství se pro mě brzy staly doslova závislostí. V roce 1974 jsem vstoupil do Canberra Speleological Society Inc a od té doby jsem jejím aktivním členem.

Canberra je pro speleology ideálním místem, protože když vyrazíš autem kterýmkoliv směrem, do dvou hodin jízdy dojedeš k vápencovým jeskyním. Během let jsem měl to štěstí navštívit obrovské množství jeskyní, včetně některých opravdu výjimečných, a to ve všech

Foto 5 Křišťálově čisté jezero v jeskyni Weebubbie Cave, planina Nullarbor (foto M. Coggan).

Foto 6 Písečná chodba v jeskyni Mullamullang Cave, jedné z nejdelších jeskyní planiny Nullarbor (foto M. Coggan).

australských státech a teritoriích i v mnoha dalších částech světa. Jedním z vrcholů mého zahraničního jeskyňářství byla účast na čtyřech australských expedicích do Thajska mezi lety 1986 a 1996, během nichž jsme objevili, prozkoumali a zmapovali řadu opravdu velkých jeskyní.

K lávovým jeskyním jsem se poprvé dostal v roce 1975 během cesty do západní Virginie. Jel jsem tam tenkrát z domova asi 800 km. Skutečné nadšení pro vulkanické jeskyně ve mně ale probudila až návštěva Islandu v roce 2002, kde jsem se zúčastnil 10. mezinárodního sympozia o vulkanospeleologii (ISV). Bylo neuvěřitelné procházet jeskyněmi, které působily dojmem, jako by vznikly teprve před okamžikem, jako by jednoduše řečeno právě ztuhly. Během této cesty jsem se poprvé setkal s Billem Hallidayem a Janem-Paulem Van der Pasem, tedy s prvním a druhým předsedou Komise pro vulkanické jeskyně. Od té doby jsem se zúčastnil všech symposií ISV, kromě dvou.

Jak ses stal předsedou Komise UIS pro vulkanické jeskyně?

Komise pro vulkanické jeskyně je specifická v tom, že za více než padesát let její existence stáli v jejím čele pouze tři předsedové.

Jak už jsem zmínil, zakládajícím předsedou byl již zesnulý dr. William (Bill) Halliday, vysoce respektovaný americký speleolog, který je považován za otce vulkanospeleologie. Bill založil v roce 1972 mezinárodní pracovní skupinu pro vulkanické jeskyně a v témže roce také předsedal prvnímu ISV. Díky jeho usilovné práci byla tato skupina v roce 1993 povýšena v rámci UIS na plnohodnotnou komisi a od té doby se sympozia ISV konají zhruba každé dva roky.

V roce 1998 Bill přesvědčil Jana-Paula Van der Pase z Nizozemska, aby převzal funkci předsedy. Jan-Paul vedl komisi velmi úspěšně téměř dvě desetiletí, ale v roce 2016 oznámil, že už je příliš starý na daleké cestování, a navrhl, abych jej vystřídal. Tehdy jsem se ještě ubránil. O rok později, na 17. mezinárodním speleologickém kongresu v Austrálii, už jsem tlaku neodolal. Pokud si dobře vzpomínám, zavřeli mě tenkrát oba bývalí předsedové komise a tehdejší prezident UIS do temné místnosti, do očí mi svítilo jasné světlo a musel jsem pít pěnivou jantarovou tekutinu tak dlouho, dokud mě nedonutili kandidaturu přijmout. Jinak si nedokážu představit, jak jsem to mohl vzít.

Ale je také možné, že už mi paměť neslouží a ve skutečnosti to byl jen příjemný hovor u krbu. Možná jsem to přijal proto, že mi Jan-Paul tvrdil, že být předsedou není skoro žádná práce.

Dneska vidím, že nic nebylo dále od skutečnosti. Občas je to frustrující, ale jinak je to zajímavá a poučná zkušenost a neměnil bych.

Je něco, na co jsi z hlediska speleologie obzvlášť hrdý?

Samozřejmě, po více než padesáti letech organizovaného jeskyňářství se najde několik věcí, na které jsem obzvlášť hrdý. V roce 1969, jen několik měsíců poté, co jsem začal brát jeskyňářství opravdu vážně, jsem byl členem malého týmu, který objevil a prozkoumal Janus Cave, velkolepě vyzdobenou jeskyni v krasové oblasti Yarrangobilly v národním parku Kosciuszko v Novém Jižním Walesu. Na jeskyňářských projektech v tomto parku jsem aktivní dodnes a od roku 2010 jsem členem Kosciuszko Speleological Reference Group (KSRG), kterou tvoří

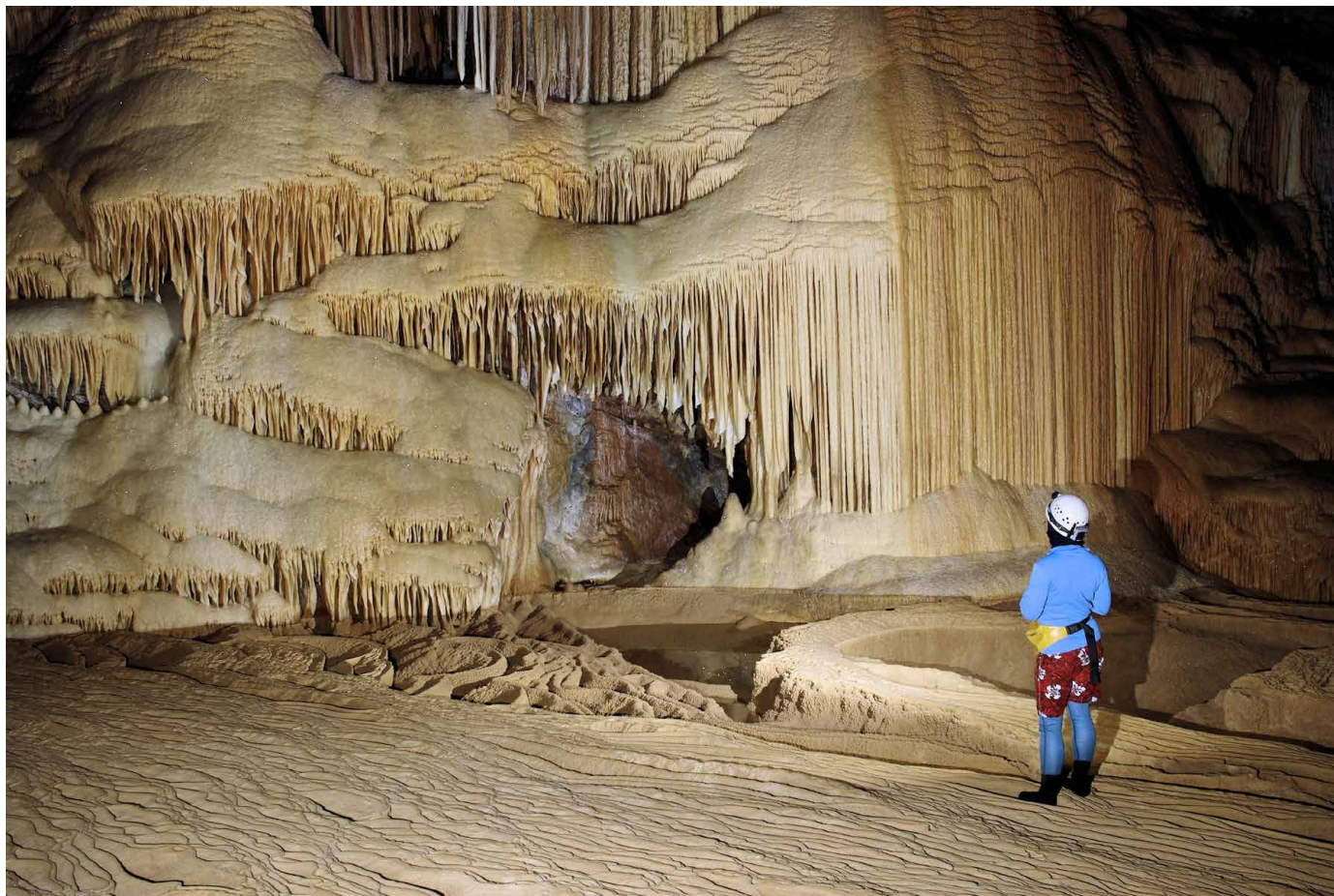

Foto 7 Pleasure Dome v jeskyni Kubla Khan Cave na Tasmánii, kde si všichni jeskyňáři musí svléknout veškeré špinavé oblečení a obuv a odložit batohy (foto J. Brush).

Foto 8 Sintrové hrázky v jeskyni Croesus Cave, Mole Creek, Tasmánie (foto J. Brush).

Foto 9 Heliktity a antodity v jeskyni Marakooopa Cave, Mole Creek, Tasmánie (foto J. Brush).

Foto 10 Stalaktity typu Donkey Tail v jeskyni East Deep Creek Cave, Yarrangobilly, Nový Jižní Wales (foto J. Brush).

Foto 11 Krasová oblast Wyanbene, národní park Deua, Nový Jižní Wales (foto J. Brush).

Foto 12 Rozlehlá chodba v jeskyni Berks Backyard je součástí nejdelšího australského jeskynního systému Bullita (foto J. Brush).

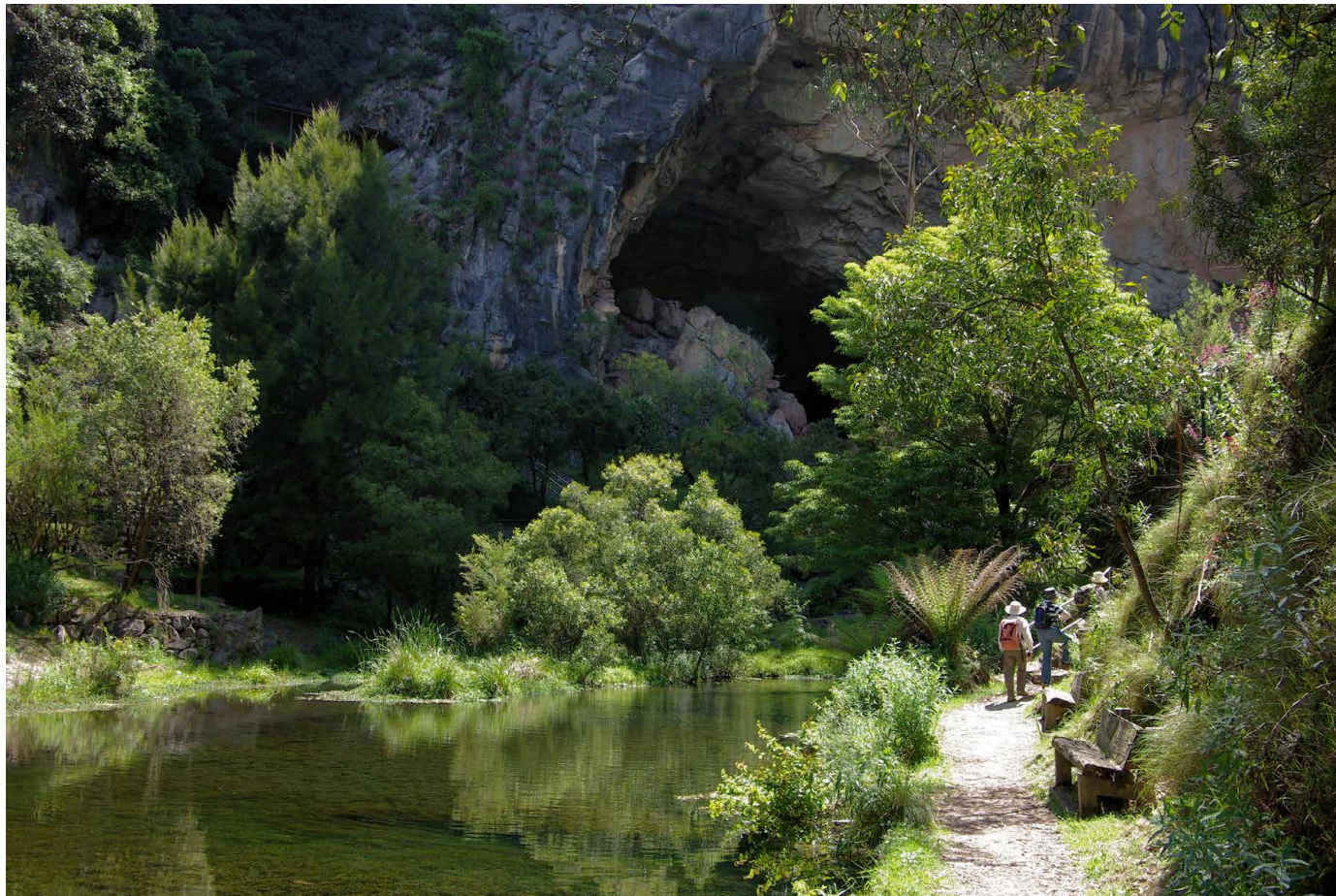

Foto 13 Grand Arch a Blue Lake, Jenolan Caves, Nový Jižní Wales (foto J. Brush).

čtyři speleologové a několik zaměstnanců NSW National Parks and Wildlife Service (NPWS). Jde o konzultační a poradní orgán, který výrazně přispěl ke zlepšení správy jeskyní a krasu ve všech osmi krasových oblastech parku.

V roce 2021 jsem byl zvolen čestným doživotním členem ACKMA za své úsilí o zlepšení správy jak volně přístupných, tak zpřístupněných jeskyní v Austrálii. A v roce 2023 mi ASF udělila cenu Peter Berrill Award for Cave Conservation za přínos k ochraně jeskyní a správě krasu, zejména v národním parku Kosciuszko.

A ještě bych zmínil jeden čerstvý projekt, který se trochu vymyká běžné činnosti. V únoru letošního roku jsem byl hrdý na to, že jsem mohl být členem čtyřčlenného týmu, který úspěšně vyzvedl starou karbidovou lampu z jeskyně East Deep Creek Cave v Yarrangobilly. To asi budu muset rozvést podrobněji.

V roce 1953 to byla ještě poměrně málo známá a neprobádaná jeskyně. Tehdy do ní vlezl mladý univerzitní student jménem Brian O'Brien se svým kamarádem, aby ji prozkoumali. Už na začátku udělali zásadní chybu, že se rozdělili a každý se vydal do jiné části.

O'Brien se v jeskyni ztratil a když hledal cestu ven ze složitého závalu, zavěsil lampu do pukliny, aby mohl slézt obtížný třímetrový stupeň. Při tom uklouzl a spadl. Ačkoli neutrpěl vážnější zranění, nedokázal se pro lampu nahoru vrátit. Snažil se ji shodit, svlékl si kombinézu a zkoušel ji zachytit, ale jediné, čeho dosáhl bylo, že zhasnul plamen. Brian tak zůstal v naprosté tmě, bez jídla, vody a téměř bez oblečení v jeskyni, kde byly asi 4 °C. Naštěstí se jeho kamarád dostal ven, uvědomil si, že Brian nevyšel na povrch, a zalarmoval ostatní.

Následného pátrání se zúčastnilo asi 50 lidí a když byl třetího dne nalezen, na lampu už nikdo nemyslel. O'Brien později dokončil studia a stal se mezinárodně uznávaným fyzikem, jehož experimenty se dostaly až na Měsíc. Nikdy se však nevzdal naděje, že svou lampu ještě

Foto 14 Černé kalcitové speleotémy v Thylacine Hole na planině Nullarbor v Západní Austrálii se stopami poškození, které způsobuje klínování solí (foto J. Brush).

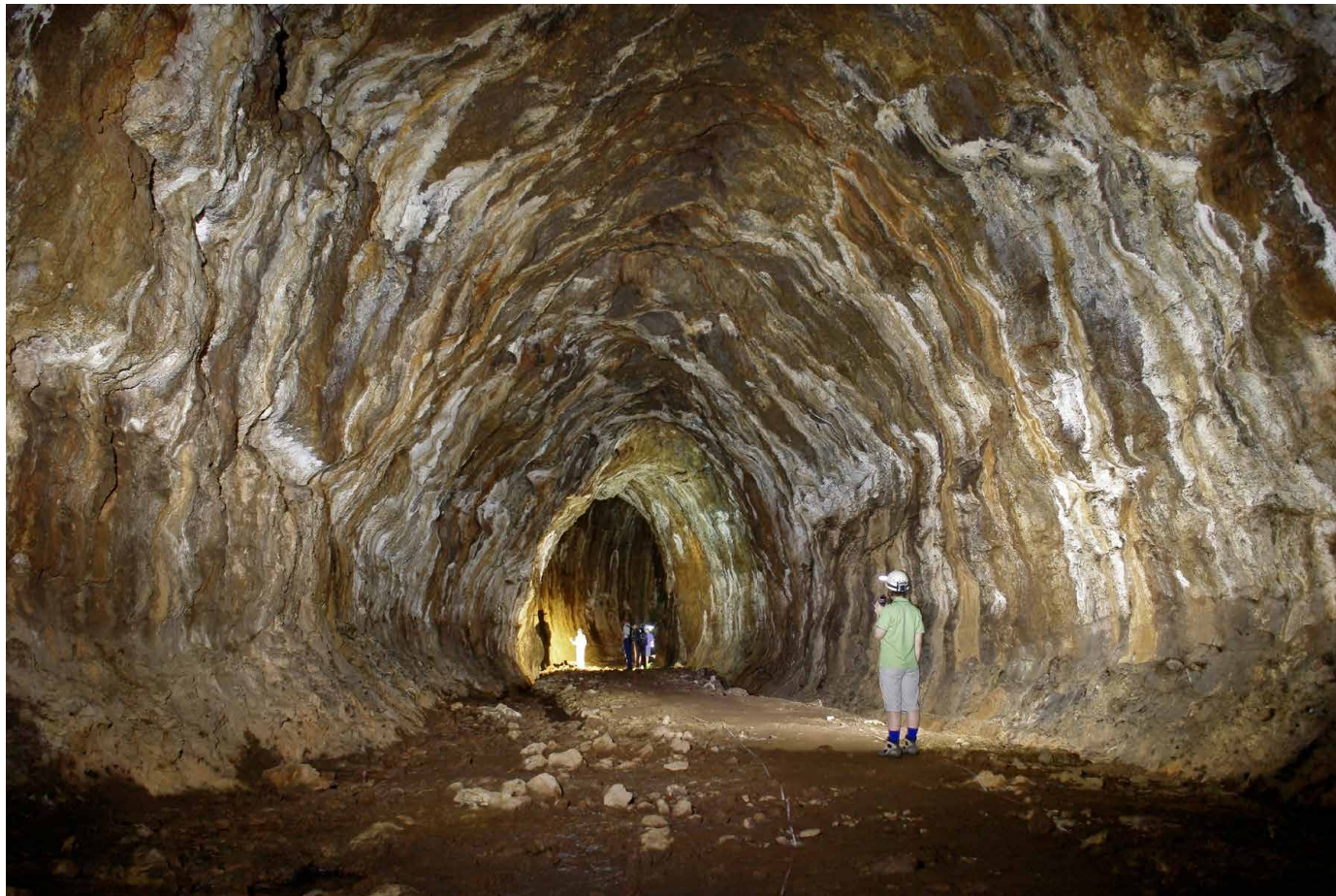

Foto 15 Bakers Cave, Undara v Queenslandu. S délkou 1,35 km jde o nejdelší lávovou jeskyni v této oblasti (foto J. Brush).

Foto 16 Situace krátce před objevem lávové jeskyně Missing Link Cave v září 2025, vulkanická oblast Mt Porndon, Victoria (foto J. Brush).

Foto 17 Tým, který našel karbidovou lampu Briana O'Briena. Zleva člen KSRG John Brush; Brittany Meers, spolunalezkyně lampy; Phil Fleming, který lampu několik let neúspěšně hledal; a Jason Moule, další člen KSRG (foto J. Moule).

najde. Navzdory pátrání, které on i další lidé podnikali nárazově po několik desetiletí, se jim lampu najít nepovedlo. Teprve v roce 2021 si jí všimli dva jeskyňáři, jak visí nad nimi v místě, kam se téměř nikdy nechodí. Jeden z nich si okamžitě uvědomil význam tohoto objevu a informoval NPWS. Brian se toho bohužel nedožil, zemřel jen několik měsíců před tím. Poté trvalo ještě několik let, než NPWS a KSRG po konzultacích s členy rodiny O'Brienových vyřešily otázky památkové ochrany, vlastnictví a logistiky.

Když náš tým vyšel z jeskyně s lampou pokrytou bahnem a rzí, vítali nás členové rodiny O'Brienových, pracovníci NPWS i zástupci médií. Objevili jsme se dokonce ve večerních zprávách celostátní televize. Po více než sedmdesáti letech ve vlhké jeskyni nebyla lampa v dobrém stavu, ale jakmile bude důkladně očištěna a zakonzervována, vystavíme ji pro veřejnost v návštěvnickém centru Yarrangobilly.

Děkuju za rozhovor. Je ještě něco, co bys chtěl vzkázat českým jeskyňářům?

U výčtu věcí, na které jsem hrdý, jsem zapomněl, že jsem se jako předseda komise podílel na pořádání čtyř mezinárodních vulkanospeleologických konferencí. Ta další se bude konat letos v listopadu na Kanárských ostrovech a všechny na ni vřele zvu. Registrace účastníků bude končit 31. srpna. Více informací o konferenci a komisi jako takové najdou zájemci na stránkách <https://www.vulcanospeleology.org/menu.html>

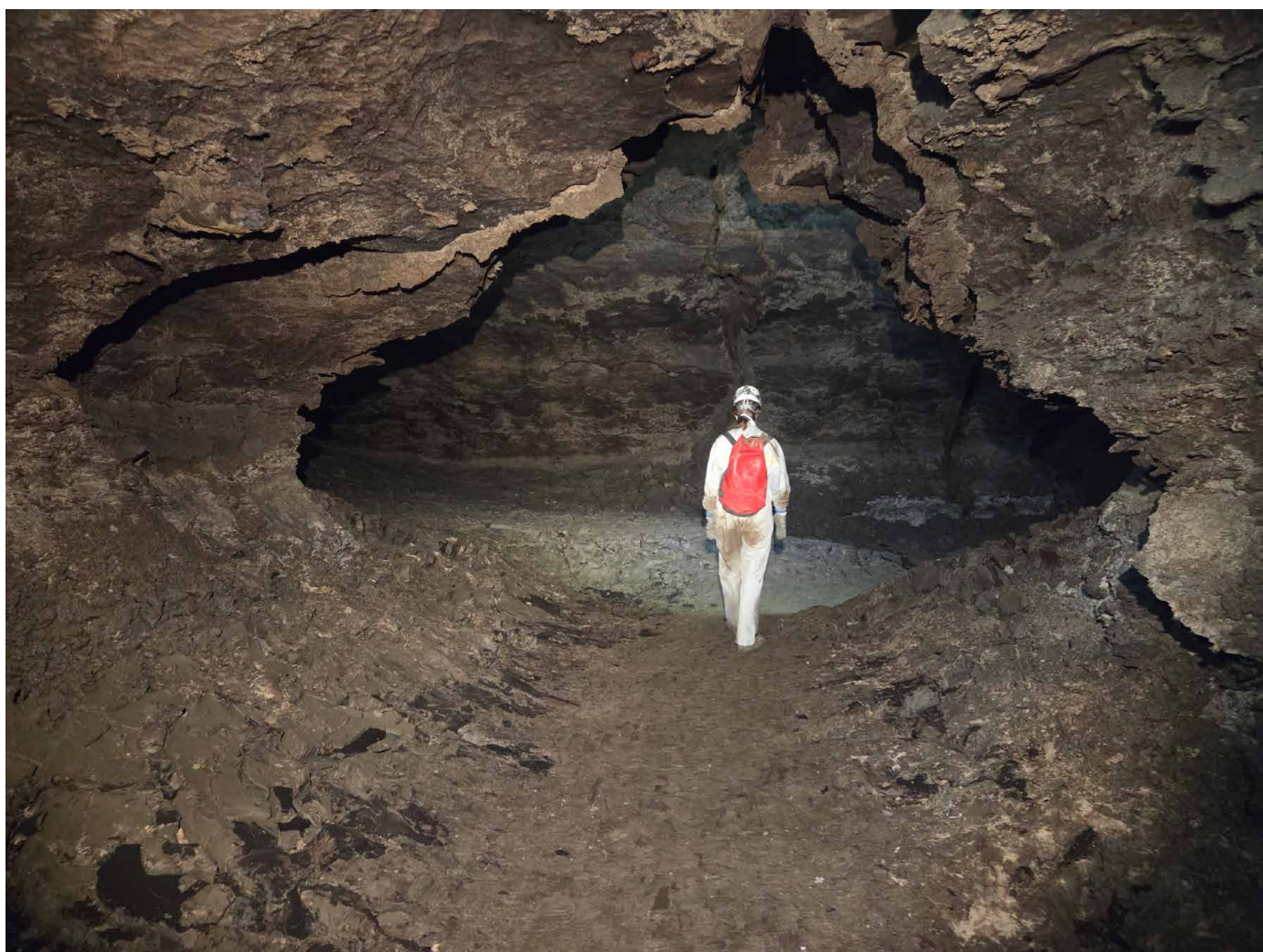
Jeskyně Zoluška (Moldavsko) aneb pohádka o Popelce a jak jsme přišli o překvapení

Michal Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)

Jeskyně Zoluška

Stoupáme do mírného kopce, já a Bóža, v doprovodu moldavských jeskyňářů Victorie, Romana a Venianima. Je vedro. Potíme se v overalu a obklopují nás desítky komárů. Cíl ale stojí za trochu nepohodlí. Před námi je vchod do devadesát kilometrů dlouhé jeskyně Zoluška, nejdelší jeskyně Moldavska a třetí nejdelší jeskyně v sádrovci na světě.

Oficiálně se jeskyně jmenuje Emil Racoviță, po významném rumunském biologovi stejného jména. Od jejího objevu v roce 1977 však nesla jméno Zoluška, přejmenována byla až v roce 1992.

Obr. 1 Typický charakter jeskyně Zoluška (foto M. Hejna).

Obr. 2 Nějaké figurky z bláta najdeme leckde, Popelku v životní velikosti pouze v jeskyni Zoluška (foto V. Galbur).

„Co bylo na Zolušce závadného, že jste ji přejmenovali?“ Ptám se Romana.

„Vůbec nic, Zoluška je Popelka. Ale když se Moldavsko osamostatnilo, rozhodly úřady, že potřebuje údernější jméno. Pro nás je to ale pořád Zoluška.“

Nejdříve sestupujeme po žebřících 32 m hlubokou betonovou šachtou. On je to spíše komín, protože vchod jeskyně ležel ve stěně lomu a v rámci rekultivace měl skončit pod vysokou vrstvou závážky. Naštěstí se ho podařilo zachránit.

Po sestupu se plazíme jemným tekutým bahnem, zatéká všude, takhle jsem si tedy tu nejdelší moldavskou jeskyni nepředstavoval. Pak bláta ubývá, ještě chvíli musíme lézt po čtyřech, ale to už se dostáváme do míst, kde se dá narovnat a normálně chodit. Takže jo, vchod je sice opravdu ošklivý, ale pak už je jeskyně krásná.

„Jeskyně se prý jmenuje Popelka proto, že vchod je sice ošklivý, ale pak už je jeskyně krásná,“ poznamenává Roman, jako by mi četl myšlenky.

Je to typická maze cave, bludišťová jeskyně plná různých oblézaček, prolézaček a smyček. Výzdoba je minimální, pár drobných stalaktitů, jediný stalagmit, občas bahenní náteky. Na jediném místě vznikly sádrovcové nudle, ale ty jsou moc daleko od vchodu a my máme na návštěvu vyměřených šest hodin.

Vede nás Victorie a já musím obdivovat, jak se v jeskyni vyzná a orientuje. Občas sice zabočíme špatně, ale vždy se dokážeme vrátit na trasu a najít správnou cestu. V jeskyni je pár bodů, které přece jen zlepšují orientaci. V některých dómech jsou položené zalaminované tabulky se jménem dómu, na jednom místě procházíme hranici mezi Moldavskem

Obr. 3 Moldavsko-ukrajinská hranice v jeskyni Zoluška (foto M. Hejna).

a Ukrajinou, vymezenou dvěma patníky (asi dvě třetiny jeskyně leží pod ukrajinským územím, ale vchod do jeskyně je jediný, ten z moldavské strany). A pak jsou tady ty sochy. Nějaké postavičky z bláta najdeme uplácené i v našich jeskyních, ale ještě nikde jsem neviděl, co tady. Z bláta vyrobené sochy. Prasečí hlava, Popelka v životní velikosti, obří krysa a mnoho dalších. Pohrávám si s myšlenkou, jaké by to bylo vyrobit několik identických soch a postavit je různě na podobných místech. Už vidím průvodce, jak vysvětluje – teď projdeme kolem prasečí hlavy, za Popelkou doprava, kolem dinosaura a u krysáka doleva, jeďda, jak to, že jsme zase u prasečí hlavy? Kde jsme špatně odbočili?

Prohlídka je pohodlná. Chodby jsou většinou horizontální a prostorné. Jen několikrát procházíme kolem propastí. Victorie nám vysvětluje, že je jeskyně hypogenního původu a tohle jsou některé z přírodních kanálů. Je to vlastně taková procházka, žádné protahování, žádné plazení, vyloženě si to užívám.

„Mě teda Zoluška moc nebaví,“ vytrhuje mě z rozjímání Roman, „je to taková procházka, mám radši jeskyně, kde se musí plazit.“ Ten člověk snad opravdu čte myšlenky. Po nece-
lých šesti hodinách v podzemí mu ale začínám dávat za pravdu. Na chvíli. Jen k bahnitému plazení zpátky ke vchodu.

Více informací o jeskyni je k nalezení na <https://speleo.md/en/zolushka-1977-1992-emil-racovitsa-1992-present/>

Obr. 4 Voda vymlela výsypku v lomu u vesnice Fetesti do zajímavých tvarů (foto M. Hejna).

Obr. 5 Meandr řeky Răut u Orhei Vechi (foto M. Hejna).

Jak jsme nenavštívili jeskyni Překvapení

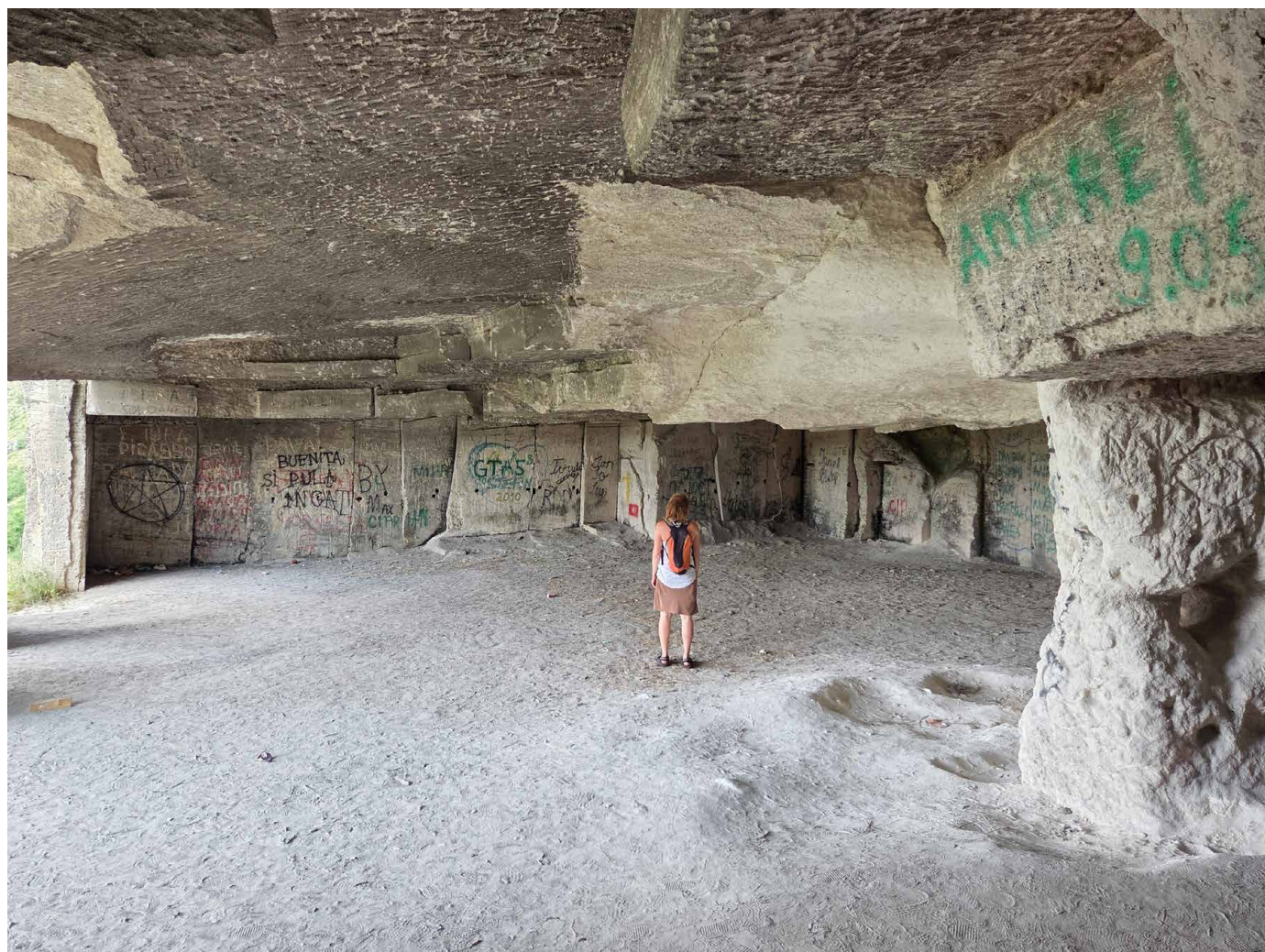
Cestou od Zolušky se všichni zastavujeme u vesnice Fetesti. Leží tam opuštěný vápencový lom s výsypkou erodovanou do zajímavých tvarů. Podle plánu se pak máme už sami přesunout ke klášteru v Orhei Vechi, tam přespat u řeky a dopoledne si prohlédnout klášter, pozůstatky tatarských lázní a hlavně staré podzemní těžební vápencové komory. Odpoledne máme sraz s Romanem a chceme navštívit druhou nejdelší jeskyni Moldavska, jeskyni Překvapení.

Je to paradox. Druhá nejdelší jeskyně Moldavska je dlouhá 925 m. Je tedy stokrát kratší než Zoluška. Nevím, jestli se ještě v nějakém státě na světě setkáme s takovým rozdílem mezi

Obr. 6 Pohled k těžebním komorám u Trebujeni (foto M. Hejna).

Obr. 7 Jedna z těžebních komor u Trebujeni (foto M. Hejna).

dvěma nejdelšími jeskyněmi. Jeskyně Překvapení sice vznikla ve vápenci, ale je to typicky rozsedlinová jeskyně. Vchod leží na kraji města Criuleni a jeskyně je volně přístupná. Pokud se podíváme na sociální síť, najdeme tam mnoho příspěvků od nezvaných návštěvníků. V lepším případě po nich v jeskyni zůstávají odpadky, v horším mrtvá těla. To není nadsázka. V roce 2022 navštívil jeskyni jeden asi třicetiletý muž, kterému zhaslo v bočních úzkých chodbách světlo a nedokázal po tmě najít cestu ven. Vyproštění těla trvalo záchranářům dvanáct hodin.

„Přestalo nám brzdit auto,“ prohlásila Bóža, když jí propadl pedál volně na podlahu. Jsou věty, které nechcete slyšet nikde, natož někde uprostřed Moldavska. Opatrně dojíždíme na nejbližší pumpu. Nádobka na brzdovou kapalinu je prázdná, nepomůže ani dolítí. Pedál prošlapáváme naprázdno, jen slyšíme, jak někde uniká vzduch. Pumpař nám dovoluje postavit na plácku za pumpou stan a přespat tam. Ráno voláme Romanovi. Změna plánu. Roman zajišťuje odtahovou službu, místo jeskyně Překvapení míříme do servisu.

Závada naštěstí není vážná, prasklá hadička. Oprava si však vyžádá pár hodin. Roman nás veze aspoň do Orhei Vechi, když už jsme do něj nedojeli vlastními silami. Je to údajně jediné zajímavé místo v Moldavsku. Nad meandrem řeky Răut leží vápencové útesy a v nich mnoho vytesaných podzemních prostor – mnišské cely, kaple, těžební komory.

Posledně jmenované nás zajímají nejvíce. Leží u vesnice Trebujeni a těžil se v nich miocenní vápenec. Ten je většinou snadno rozpadavý a pro stavební účely se hodily pouze vrstvy pevného masivního vápence, ležící asi v třetině výšky útesu. Právě v nich bylo vyraženo několik komor, vysokých až 4 m. Na stropě jsou patrné záseky po dlátech, stěny pokrývají novodobé graffiti.

Na dlouhou návštěvu bohužel není čas. Ze servisu volají, že je auto opravené, a nás čeká cesta domů.

3 + 1 zahraniční zajímavost

-red-

Neandertálský zubař

Archeologové objevili v Čagyrské jeskyni na Sibiři mimořádný nález – stoličku neandertálce s pravidelným kruhovým otvorem, který vznikl zřejmě záměrným vrtáním. Analýza publikovaná v časopise *PLOS One* ukazuje, že šlo pravděpodobně o cílený zásah do zubu postiženého silným kazem, který musel způsobovat výraznou bolest. Tento objev představuje možná nejstarší doklad zubní péče v dějinách lidského rodu.

Mikroskopické rozborů odhalily stopy rotačního pohybu špičatého kamenného nástroje, pravděpodobně jaspisového hrotu nalezeného na lokalitě. Experimenty s obdobnými nástroji na moderních zubech vytvořily shodné mikrostruktury, což podporuje hypotézu

záměrného vrtání. Zásah pronikl až do zubní dřevě, což mohlo zničit nervy a cévy a tím zmírnit bolest. Opatření zubu naznačuje, že jedinec po zákroku zub dále používal.

Interpretace ale zůstává předmětem diskuse. Někteří odborníci nevykládají, že mohlo jít spíše o intenzivní používání nástroje podobného párátku než o skutečný „lékařský“ zákrok. Ať už je vysvětlení jakékoli, nález přispívá k proměně pohledu na neandertálce – ne jako na primitivní bytosti, ale jako na lidi schopné řešit bolest, používat nástroje s jemnou motorikou a možná i cíleně léčit své zdravotní problémy.

Více například na:

<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0347662>

V Kambodži objevili nové endemity

V severní Kambodži, v krasových oblastech provincií Battambang a Stung Treng, objevili vědci nejméně 11 nových druhů organismů. Výzkum probíhal po dobu tří let a zahrnoval průzkum 64 jeskyní a 10 krasových kopců. Sedm druhů je již vědecky popsáno a další čtyři se aktuálně zpracovávají. Krasová prostředí vytvářejí izolované „ostrovy“ biodiverzity, kde se organismy vyvíjejí odděleně od okolní krajiny silně ovlivněné člověkem.

Mezi nově objevené druhy patří například tyrkysově zbarvená zmije rodu *Trimeresurus*, drobný suchozemský plž menší než 2 mm (*Clostophis udayaditinus*) nebo nový druh mnoho-
nožky nalezený v jeskyni. Tyto izolované lokality fungují jako přírodní „laboratoře evoluce“, kde vznikají endemické druhy, které se nevyskytují nikde jinde na světě – často dokonce ani mimo jedinou konkrétní jeskyni.

Výzkum zároveň odhalil i výskyt ohrožených živočichů, jako je luskoun sundský, makak jávský či páv zelený. Krasové ekosystémy jsou však globálně velmi špatně chráněné – méně než 1 % z nich má nějakou ochranu – a čelí silnému tlaku těžby vápence a dalších lidských aktivit, včetně pytláctví a požárů. Dokumentace mimořádně bohaté biodiverzity by mohla podpořit ochranu těchto unikátních lokalit dříve, než dojde k vymizení dosud neobjevených druhů.

Více například na:

<https://www.discoverwildlife.com/environment/cambodia-karst-biodiversity-surveys>

Jeskyně, kosti a včelí hnízdo

Paleontologové objevili v jeskyni na karibském ostrově Hispaniola unikátní fosilní doklad – v kostech dávno uhynulých zvířat našli hnízda starověkých včel. Příběh začal před tisíci lety, kdy obří sova přinesla do jeskyně hlodavce zvaného hutia jako potravu pro mláďata. Po rozkladu jeho ostatků zůstaly v jeskyni kosti, do nichž se později usadily samotářské včely. Ty při hloubení nor narazily na dutiny v čelisti, které ideálně využily jako hnízdní komůrky.

Pak nastoupili vědci, kteří si všimli hladkých stěn v zubních jamkách (alveolech), jež se lišily od běžné struktury kosti. Detailní analýza ukázala, že nejde o vosí kokony, jak se původně domnívali, ale o hnízda včel, které je vystylají voskovitou látkou. Tento objev je mimořádný, protože jde o první známý případ, kdy si včely vytvořily hnízda uvnitř již existující fosilní struktury, aniž by ji výrazně upravily. V některých případech se navíc v jedné dutině nacházelo více hnízd, uspořádaných jedno v druhém.

Studie zároveň vysvětluje, proč včely osídlily právě jeskyni. Oblast je tvořena krasem s minimem půdního pokryvu, takže vhodný materiál pro hloubení nor se hromadí právě v jeskynních sedimentech. Jeskyně tak poskytovala jediné vhodné prostředí pro jejich život. Nález tak přináší unikátní pohled na chování pravěkých včel.

Více například na:

<https://scitechdaily.com/fossils-inside-fossils-the-bizarre-discovery-hidden-in-a-caribbean-cave/>

Nejstarší lučištníci

Časopis *Natura* přináší další z ukázek, že převratné nálezy je možné udělat i v depozitářích muzeí. Už v roce 1857 byl v jeskyni Cueva de los Murciélagos (Jeskyně netopýrů) u města Albuñol v provincii Granada na jihu Španělska objeven unikátní soubor pravěkých artefaktů. Mezi kosterními pozůstatky ležely i zbytky lukostřelecké výbavy, ovšem trvalo další století a půl, než se k nim vědci vrátili. Moderní vědecké metody – od mikroskopie po biomolekulární analýzy – odhalily překvapivě vyspělou technologii neolitických lučištníků. Šípy byly důmyslnými kompozity: lehké rákosové dřívky doplňovaly tvrdé hroty z olivového či vrbového dřeva, a celek držely pohromadě pevné svazky vláken. Dochovalo se dokonce i opeření šípů, což je v evropském pravěku mimořádně vzácný nález.

Zcela fascinující jsou i samotné tětiny. Nebyly z rostlinných vláken, jak by se dalo předpokládat, ale ze zvířecích šlach, například ze srnce a dalších druhů. Pravěcí řemeslníci šlachy pečlivě zpracovali, rozvlákli a stočili do pevného lana, které dokázalo odolat velkému napětí. Výsledkem byl materiál, který kombinoval pružnost i odolnost – vlastnosti, jež by obstály i v dnešních testech funkčnosti. Tyto objevy posouvají historii používání šlachových tětin v Evropě o více než dva tisíce let dále do minulosti, tedy ještě před dobu slavného Ůtziho.

Nálezy z jeskyně však nejsou jen technickou kuriozitou. Šípy a tětiny byly uloženy spolu s mrtvými jako součást bohaté výbavy, která zahrnovala i oděvy, košíky nebo nástroje. To naznačuje, že lukostřelba měla pro neolitické společnosti hlubší význam než pouhý lov. Mohla být symbolem prestiže, identity či společenského postavení.

Více na: <https://www.nature.com/articles/s41598-024-77224-w>

Pseudokras a historické podzemí

Štola u obce Děkov

Martin Majer, Michal Hejna, Božena Vrabcová (ČSS ZO 1-02 Tetín)

Výzva k průzkumu opuštěné podzemní chodby – kdo by odolal. S nadšením a zvědavostí přijímáme pozvání Jana Kalaše z obce Děkov, který nás kontaktoval přes Facebook ČSS, a 10. května 2026 vyrážíme za dobrodružstvím.

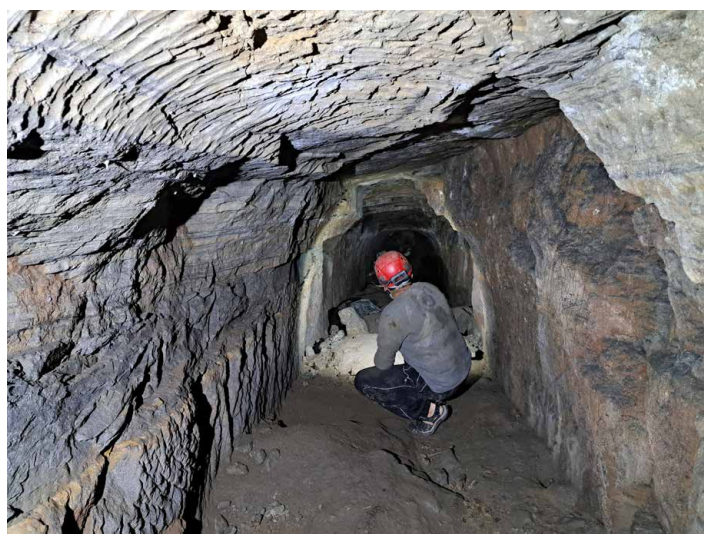
Děkov je menší obec v okrese Rakovník ve Středočeském kraji, ležící v klidné zemědělské krajině na pomezí Rakovnicka a Žatecka, mezi Rakovníkem a Podbořany. Obec tvoří tři části: Děkov, Vlkov a Nová Ves. První písemná zmínka o Děkově pochází z roku 1325 a v dějinách obce se významně uplatnil mimo jiné rod Wallisů. Dnes Děkov působí jako tichá, komorní obec s malým počtem obyvatel, vhodná pro klidné bydlení i poznávání méně rušných částí Rakovnicka.

Geologie okolí Děkova

Katastr obce Děkov leží na jihozápadním okraji oblasti Džbánu, kde krajinu formují převážně sedimentární horniny. V podloží se vyskytují starší permokarbonské vrstvy, na něž navazují křídové sedimenty — zejména pískovce, jílovce, slínovce a místy opukové až spongilitové horniny, které se ukládaly v prostředí druhohorního moře. Tato skladba se v reliéfu projevuje

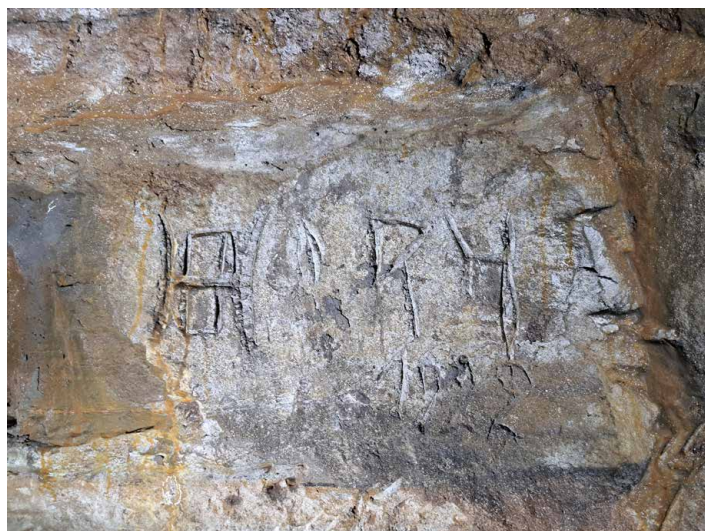
Obr. 1 Vstup do štoly je poměrně nízký, nalevo je jezevčí nora (foto M. Majer).

Obr. 2 Mohla být předmětem zájmu tato šedá poloha jílovců? Mohly posloužit při opravě obecního rybníka? (foto M. Majer)

Obr. 3 Nápisy jsme našli i na jednom opadlém bloku. Také vám připadá, že je zde letopočet začínající číslovkou 15xx? (foto M. Majer).

Obr. 4 Dobře čitelný letopočet 1922, který však nemusí být nejstarší (foto M. Majer).

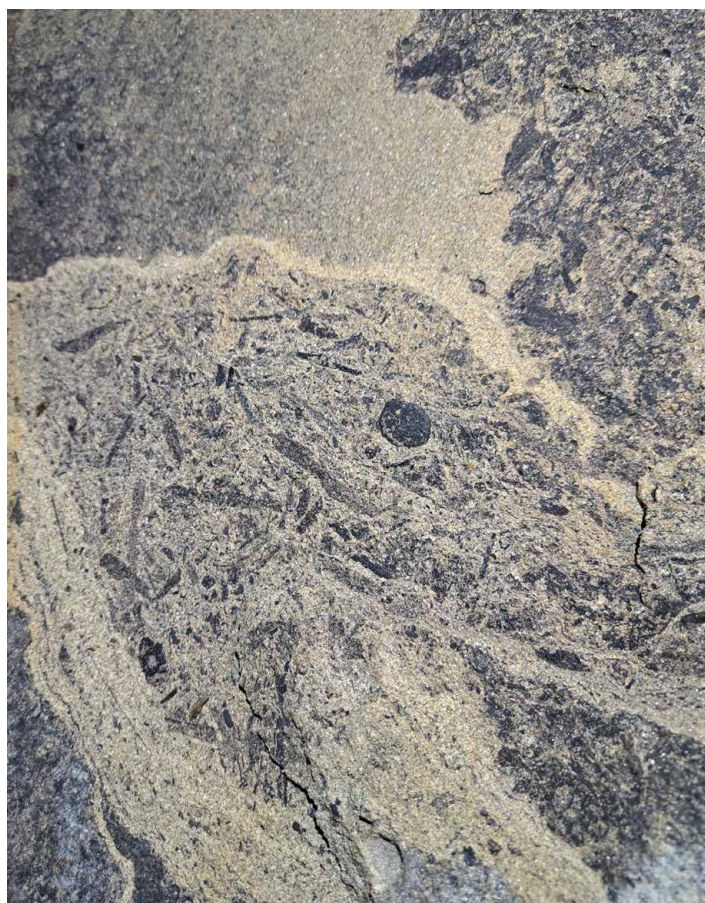
mírně zvlněnými plošinami, mělkými údolími a půdami vzniklými zvětráváním písčitých a jílovitých hornin. V nižších polohách a údolních úsecích je skalní podklad překryt mladšími čtvrtohorními svahovými a splachovými uloženinami. Celkově jde o území bez výrazných skalních dominant, ale s geologickým základem typickým pro Džbánsko a severní část Rakovnícka.

Popis dochovaného stavu

Naším cílem byla štola nacházející se jihovýchodně od obce. Vstup do štoly je u paty nízké a krátké skalní stěny na pravém břehu při ústí mělké rokle. Vchod je částečně zasutý,

Obr. 5 W. RÜDL 1944 (foto M. Majer).

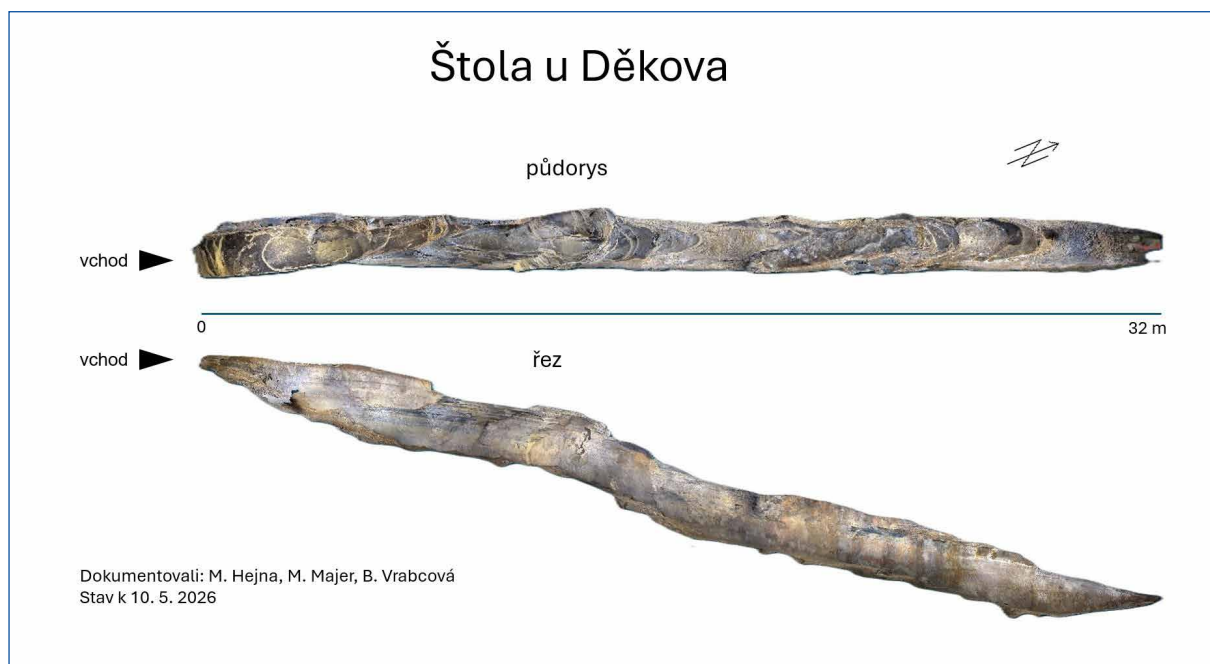
Obr. 6 Fosilie ve stropě a stěně nedaleko vchodu (foto M. Majer).

Obr. 7 Blízko závalu na konci štoly je vpravo ve stěně zádlab, který možná sloužil k umístění kahanu nebo svíčky (foto M. Majer).

Obr. 8 Štola končí závaelem. V této nejzazší přístupné části je dobře dochovaný i strop se stopami tesání (foto M. Majer).

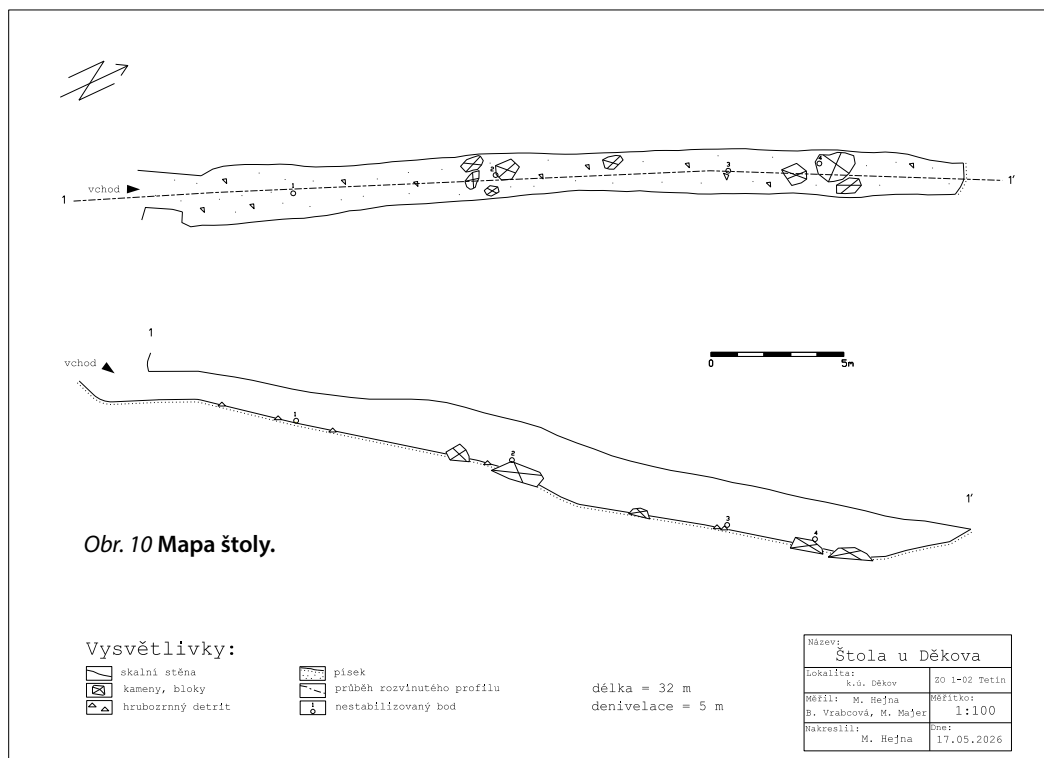

Obr. 9 Sken štoly s patrným úklonem vrstev.

ale nízkým průlezem lze proniknout do jinak volné chodby vedoucí zhruba sv. směrem, jejíž strop upadá pod úhlem 15° . Štola je ražena ve špatně tmelených pískovcích a jílovcích, které je možné místy rozpojovat prstem. Na počvě je množství opadu a naplavenin. Opad je dobře patrný i na stropě. Na stěnách i na stropě je zřetelně patrná vrstevnatost, upadající pod úhlem asi 7° , takže je jisté, že štola nesledovala jednu vrstvu.

Po 32 m končí štola závaelem. Krátká prolongace zaměřená na obejití závalového kužele nebyla úspěšná a není tak jasné, jestli se nad ním nachází komín nebo došlo pouze ke kolapsu nestabilního stropu.

Ve stěnách, hlavně v nižší části, jsou patrné stopy po tesání. Na několika místech jsou ve stěnách dochovány zádlaby, nejspíše pro umístění kahanu. Ve spodní části se na pravé

straně nacházejí sintry pokrývající část stěny. Sintry obsahují fragmenty větviček a částí rostlin.

Uvnitř štoly se nachází velké množství nápisů. Jejich největší kumulace je zhruba uprostřed štoly. Nalezli jsme poměrně hojné nápisy z 60. let 20. století, pravděpodobně od školních brigádníků v místním zemědělském družstvu. Zaujaly nás například nápisy „ZOU HLUBOŠ 1966“, „SPŠ 1965“ a „JZD NOVÁ VES 1980“. Dochovány jsou zde i nápisy z období druhé světové války, například „W. RÜDL 1944“. Nejstarší námi nalezený nápis byl z roku 1922. Nápis dokládají opakované návštěvy podzemí. O podzemí se zmiňují i záhadologové, uspokojivé faktické informace se nám však dosud nepodařilo dohledat.

Štolu pravděpodobně užívá jezevec. Uvnitř jsme našli kosti, trus a ústí nory. Další ústí nory bylo bezprostředně u vchodu. U vnitřní nory byl povrch olezený.

Jiné podzemí v Děkově

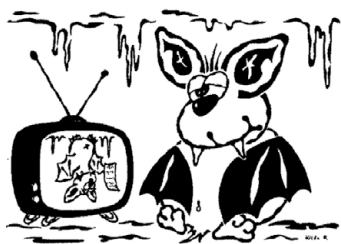
Za pozornost stojí také pozůstatky zámeckého vinného sklepa v Děkově. Nacházejí se na pozemku domu čp. 43, u silnice z Děkova na Novou Ves. Ale o tom zase někdy příště.

Závěr

Účel ani období ražby štoly se nám dosud nepodařilo doložit. Nepomohla nám ani dochovaná obecní kronika z období 1925–1948. Variant se nabízí několik. Dle ústního sdělení J. Kaše v okolí Děkova těžili z písčitých náplavů Zlatého potoka Wallisové zlato. Je možné, že štola sloužila jako průzkumné dílo pro ověření zásob zlata. V oblasti Džbánů jsou také dobře známé těžby uhelných slojí. Mohla být štola průzkumným dílem na výskyt uhlí?

Důvod mohl být i netěžební. Štola míří pod bývalou usedlost zvanou Rasovna. Mohlo se jednat o přístup ke studni či jinému užitkovému podzemí spojenému s Rasovnou. Pískovec je zde velmi jednoduše rozpojitelný, takže ražba podobné štoly není spojená s velkou námahou.

Otázku původu ponecháváme nezodpovězenou a předkládáme pouze zprávu o dochovaném stavu.

Krátké zprávy

Co se kde psalo o jeskyních

-red-

Komaško A. (2026): Fluoritové jeskyně pod Sněžníkem – *Ochrana přírody*, 1/2026, str. 2-5.

<https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pece-o-prirodu-a-krajinu/fluoritove-jeskyne-pod-sneznikem/>

Perex článku: Název je ve skutečnosti poněkud zavádějící. Jsou to „jen“ nekrasové (pseudokrasové) jeskyně v prokřemenělých pískovcích, z nichž některé mají stěny pokryté fluoritovými kůrami. Výskyt fluoritu na stěnách jeskyní v pískovci z nich však činí fenomén, který svým významem přesahuje CHKO Labské pískovce.

Zajíček P. (2026): Limanu a Liliəcilor – dvě zajímavé jeskyně východního Rumunska – *Ochrana přírody*, 1/2026, str. 46-48.

<https://www.casopis.ochranaprirody.cz/mezinarodni-ochrana-prirody/limanu-a-liliəcilor-dve-zajimave-jeskyne-vychodniho-rumunska/>

Perex článku: Rumunsko je nesmírně pestrá země. Má bohatou historii, rozmanitou živou přírodu a řadu unikátních geologických lokalit. Rozkládá se zde mnoho krasových území různého typu a rozlohy. Známé je tu tisíce jeskyní, propastí a dalších krasových jevů. Mezi zajímavé oblasti patří Dobrogea při pobřeží Černého moře, kde se nachází několik izolovaných druhohorních vápencových ostrůvků.

Zajíček P. (2026): Oživené skvosty z archivu Karla Absolona – *Ochrana přírody*, 3/2026, str. 39-42.

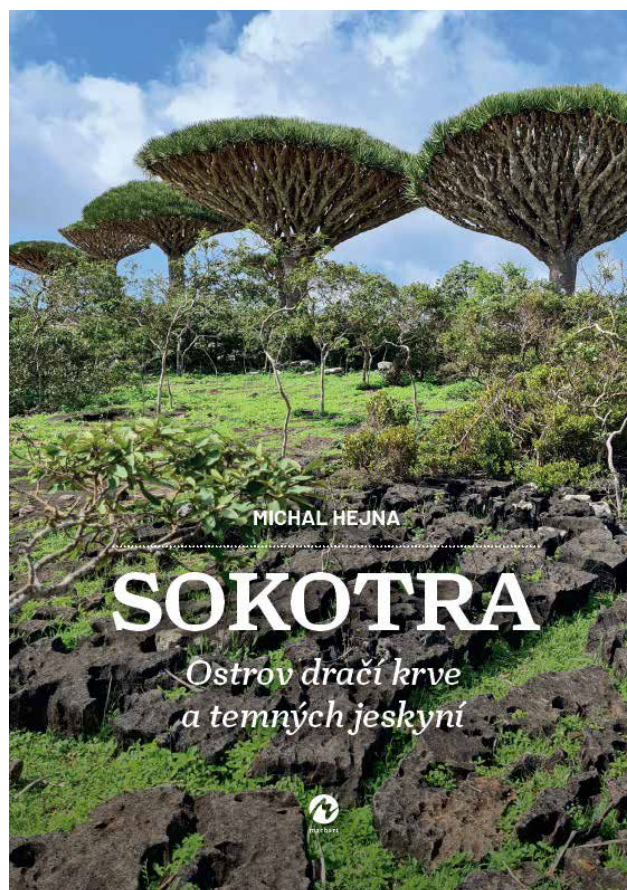
<https://www.casopis.ochranaprirody.cz/zamereno-na-verejnost/ozivene-skvosty-z-archivu-karla-absolona/>

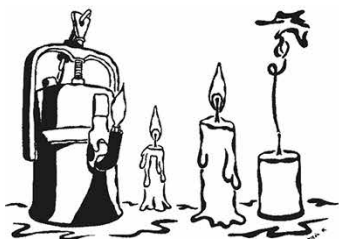
Perex článku: Badatelská činnost nespočívá jen v terénních pracích na archeologických, geologických či speleologických lokalitách nebo v těžce dostupných biotopech. V archivech muzeí, knihoven či soukromých osob jsou často uloženy materiály, kterými se celá desetiletí nikdo nezabýval a v dnešní době mohou mít neocenitelný přínos. Příkladem je Památník Karla Absolona umístěný v prostoru Dietrichsteinského paláce Moravského zemského muzea v Brně, který vydal mnoho unikátních a dosud nepublikovaných materiálů.

A jako bonus jedna kniha:

Sokotra, ostrov dračí krve a tajemných jeskyní. Michal Hejna zaznamenal na dvěšřt čtyřech stranách průběh tří jeskyňářských expedic na tento unikátní ostrov spadající pod Jemen. Dozvíte se mnoho informací nejen o jeskyních Sokotry, ale i o její historii, živé i neživé přírodě, jejích obyvatelích i ne- jisté budoucnosti, to vše doplněno o 194 barevných fotografií nejen od autora, ale i od ostatních účastníků expedice – Markéty Jakovenko a Martina Nováka.

Autor zve ke čtení knihy takto: *Zatím- co většina návštěvníků Sokotry obdivuje její unikátní, endemickou přírodu na povrchu, my jsme se znovu a znovu vydávali opačným směrem – dolů, pod povrch ostrova. Během tří jeskyňářských expedic jsme strávili na Sokotře téměř dva měsíce a čtenáře bereme s sebou do míst, kam se běžně nechodí: do jejího skry- tého, málo probádaného podzemí.*

Výročí a vzpomínky

Šestková výročí

Jan „Kelf“ Flek (ZO ČSS 6-21 Myotis), Michal „Cimbál“ Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)

316

V Sebaste v Arménii zemřel poustevník svatý Blažej. V době pronásledování křesťanů císařem Diokleciánem se schovával v blíže nespecifikované jeskyni, kde pečoval o nemocná a raněná zvířata. Svůj život tam ale nezachránil a nakonec zemřel tak, že mu bylo sedřeno maso hřebenem na česání vlny.

1546

Jiří Bauer, známější pod latinským jménem Georgius Agricola (1494–1555) vydal 10. díl spisu *De Natura fossilium*. Je to bez nadsázky první souborná kniha o nerostech a doslova v ní píše, že je třeba: „zkoumati rozdíly, vlastnosti a upotřebení hmot vykopávaných, tak řečených fossilí“. Jako první zavádí mezi kameny určitý systém – dělí je na čtyři třídy: země (terra), ztuhlý roztok (succus concritus), kámen (lapis) a kov (metallum). Jedním z nerostů, které zde popisuje, je nickamínek, Agricolou nazývaný paretorium.

1786

Kníže Karel Josef Salm-Reifferscheid sestoupil v čteném doprovodu do jedné z propastí Sloupských jeskyní. Mimo svoji historickou hodnotu spočívá význam této události v tom, že kníže Salm nechal před sestupem do propasti zbudovat schody a upravit cestu až k jejímu dnu. Sloupský farář F. Tichý popisuje ve sloupské farní kronice sestup knížete Salma do Sloupské propasti v tom smyslu, že kníže Salm tam našel „v jedné mohyle naplavenou hlínou přikryté: čelisti, zuby, páteř, žebra atd. takové velikosti, že převyšují daleko kosti zvířat našich zemí jako býků, skotu, koní, proto usouzeno, že jsou to kosti nějakého draka vulgo lindwurma.“

1836

Zemřel Hugo František starohrabě Salm-Reifferscheidt (1776–1836), moravský šlechtic, syn Karla Josefa Salma-Reifferscheida, průkopník průmyslu, vědec, milovník umění, sběratel, mecenáš a speleolog. Mimo jiné také sestoupil v roce 1808 do Macochy. Při tom přeměřil hloubku propasti a zpřesnil ji na 155 m. Na dno Macochy nechal také spustit vor, se kterým se vypravil na plavbu proti proudu Punkvy do dnešních Punkevních jeskyní. Dostal se do

útrob jeskyně do vzdálenosti asi 76 m (40 sáhů), kde jeho další postup zastavil sifón. Dalším Salmovým prvosestupem byl průzkum Rudického propadání. První výprava se dostala do hloubky jedenadvaceti metrů, kde ji zastavila hrana třicetimetrového vodopádu. Při další výpravě v roce 1810 už byli průzkumníci na vodopád připraveni a dostali se pod něj. Až na dno jeskyně, resp. na horizontální chodbu, kterou teče Rudický potok dále do jeskyně, se jim dostat nepodařilo. Sestup byli nuceni zastavit v hloubce asi 40 m v místě, které dodnes nese jméno Salmův mys.

1846

Zásluhou představeného premonstránského řádu v Jasove, Alojze Richtera, byla zpřístupněna pro veřejnost část Jasovské jaskyně. Ta byla známa odnepaměti, o čemž svědčí osídlení v neolitu (bukovohorská kultura), bronzové době, halštatské době (starší železná doba) a římské době. Ojedinelé archeologické nálezy poukazují i na možné krátkodobé paleolitické osídlení. V nejvyšším podlaží, v suchém výklenku v Husitské síni, se na stěně nachází známý, švabachem psaný nápis z roku 1452, popisující vítězství vojsk bratříků nad Janem Huňadym u Lučence.

1856

Narodil se Vilém Putick (1856–1929), český lesnický inženýr a průkopník moderní speleologie, který se zasloužil o systematický výzkum krasu na území dnešního Slovinska a patřil k nejvýznamnějším badatelům v této oblasti na přelomu 19. a 20. století. Spolu s Ivanem Andrejem Perkem stál také u vzniku Društva za raziskovanje jam Ljubljana, založeného 12. května 1910 jakožto nejstarší dosud fungující speleologické organizace ve Slovinsku. Na jeho počest je dnes udělována Nagrada Viljema Putticka, kterou toto sdružení každoročně oceňuje nejvýznamnější speleologické objevy.

1966

Byla objevena Optimistická jeskyně, se svými více než 264 km nejdelší sádrovcová jeskyně světa a v celkovém žebříčku šestá nejdelší jeskyně světa. Skupina Ivovských speleologů z klubu *Cyclop* vedená Myronem Savchynem narazila už v roce 1965 poblíž vesnice Korolivka v Ternopilské oblasti na silný průvan, který unikal zpod velkého sádrovcového bloku. Po celoročním plánování a dvou dnech kopání se speleologové kanálem proplazili 100 metrů úzkou chodbou. Dne 8. května 1966 tak poprvé vstoupili do neznámého labyrintu. Průzkum a mapování započaly okamžitě – koncem roku 1967 již zdokumentovali téměř 10 kilometrů chodeb.

1966

Dne 27. prosince 1966 byla v Mexiku objevena Jeskyně vlaštovek (Sótano de las Golondrinas), která se stala známou jako nejhlubší vertikální propast světa. Její téměř 370 metrů hluboká šachta umožňuje volný pád bez lana a přitahuje pozornost nejen speleologů, ale i extrémních sportovců, hlavně BASE jumperů.

1976

Proběhla rozsáhlá expedice do ekvádorské Cueva de los Tayos. Jeskyně je se svou délkou necelých 5 km nejdelší jeskyní Ekvádoru, ovšem proslulost získala jinak. Erich von Däniken ve své knize Zlato bohů v roce 1973 publikoval několik svědectví o tom, že se v jeskyni nachází hromady zlata, neobvyklé sochy a kovová knihovna, kterou zde zanechala neznámá civilizace s pomocí mimozemských bytostí. Expedice, která proběhla před padesáti lety se zúčastnilo přes sto lidí, včetně astronauta Neila Aldena Armstronga. Přesto, že se žádné artefakty nepodařilo najít, mnoho lidí stále věří, že tam opravdu jsou.

1996

V únoru 1996 byl v Mexiku objeven vstup do zatopeného jeskynního systému Ox Bel Ha. K dnešnímu datu dosahuje jeskyně délky přes pět set kilometrů a je nejdelší podvodní jeskyní a druhou nejdelší jeskyní všeobecně na světě. Jeskyně obsahuje cenné fosilní nálezy a unikátní ekosystémy.

2006

V jeskyni Howe Caverns v New Yorku byla poprvé zaznamenána smrtící plísňová nákaza netopýrů známá jako syndrom bílého nosu (White-nose syndrome). Návštěvníci našli dno jeskyně pokryté mrtvolami drobných netopýrů. Ti, co ještě viseli na stěnách, měli kolem nozder výrazný bílý porost plísně. Během dalších šesti let zahubila plíseň v Severní Americe více než šest milionů netopýrů.

Retro knihovnička Spelea

Podivuhodná dobrodružství profesora Hesioda

Wabi Stárka

5. kapitola

se strašlivou zvěstí: Blíží se profesor Peprdok

Přerušíme plynulý jinak tok našeho vypravování o smutném životním údělu Hesiodově, který právě je deportován do Turně, abychom přihlédli k neméně zajímavé události, která se v tutéž dobu odehrála jen několik kilometrů na západ odtud, na rožňavském nádraží, kde se železniční trať od Plešivced větví ve dva směry: jeden pokračující k východu přes Turňu nad Bodvou na Košice, druhý směřující k severu na Dobšinou. V dopoledních hodinách otřáslo se ovzduší zmíněného již nádraží řevem, který snadno mohl být zaměněn za hlas nádražního tlampače. Ale obsah hlasité mluvy takto pronášené neměl nic společného s oním skřehotavým hlasem amplionu, který oznamuje například, že „vlak od Košic je 120 minut opožděn“.

„Vy vole, když tomu nerozumíte, tak se seberte a jděte sbírat na silnici koňský h...a.“ byla jedna z vět zde pronesených. V řičícím chlapíkovi neurčitého věku mezi 80–100 lety s vlajícím plnovousem a cvikrem, který v rozčilení poskakoval po narudlém nose, by každý informovanější jeskyňář poznal profesora Peprdoka. Příčinou jeho rozhorlení bylo, že minulého dne k večeru omylem přesedl v Rožňavě do vlaku na Dobšinou a když pak za úplné již noci zjistil, že místo v Turni vystupuje v Dobšíně, žádal železnici, aby jej bezplatně dopravila zpět do Rožňavy.

„Když nemáte pořádně označený vlaky, vy prasata, tak mě koukejte dovézt zpátky.“ řekl přednostovi stanice v Dobšíně. Přednosta nebyl ochoten splnit přání dědova a věc vyústila ve tři rezoluce, které děd telegraficky odeslal prezidentovi republiky, Ústřednímu výboru KSČ a ministerstvu železnic a v nichž si děd Peprdok stěžoval na byrokratický a administrativní postup dráhy a žádal výměnu osob na stanici v Dobšíně. Jak kdekdo ví, profesor Peprdok má již ve zvyku obracet se přímo na nejvyšší státní představitele.

Po odeslání telegramů nasedl Peprdok do ranního vlaku a dospěv do Rožňavy, schladil si záhu ještě na přednostovi této stanice. Cestující čekající na nádraží a zaměstnanci stanice vděčně kvitovali toto vystoupení a ozývaly se dokonce hlasy, že podobné estrádní scény by bylo možno pořádat na více nádražích v kulturních jizbách. Scéna jen málo pobavila přednostu stanice, který se stal předmětem dědova útoku a na něhož Peprdok řval a prskal z bezprostřední blízkosti.

Ztropiv tento skandál, nasedl profesor Peprdok do vlaku a pochvaluje si, jak zvítězil nad administrativním šimlem železnice, odejel směrem na Plešivec, jelikož si omylem opět sedl do nesprávného vlaku. Na nádraží v Plešivci se pak opakovala opět ona skandální scéna a další telegramy byly odeslány čelným představitelům politického a hospodářského života. Když se děd takto vyřádl, nasedl již tentokráte do správného vlaku a odpoledne tohoto rušného dne dospěl do Turně nad Bodvou, odkud zamířil dříve již popisovanou cestou do Zadielského kaňonu a k chatě v Zadielské dolině.

V blízkosti Zadielu učinil však řadu opatření, která měla skrýt jeho totožnost před bystrými zraky jeskyňářů.

„Uvidíme, jestli mě poznáte, vy chytráci“, bručel děd, nasazuje si paruku. Útroby jeho batohu vydaly další prostředky k přestrojení: ženskou suknici a zástěru, umělé poprsí a šátek, které po náležitém upevnění vytvořily z profesora Peprdoka starší vesnickou ženu, zcela podobnou venkovankám. Takto přestrojen postupoval Peprdok pomalu a opatrně kaňonem.

Dospěl sotva do jeho dolní třetiny, když tu zpozoroval, že kdosi za ním vytrvale kráčí a že zřejmě přidává do kroku, aby ho dohonal. Byl to silnější muž středních let s brýlemi, zarostlý rozčuchaným černým plnovousem – zkrátka byl to náš znamenitý profesor Hesiod. Propuštěn po osvětlení své totožnosti z úřední moci ubíral se značně rozveselen zpět k chatě, aby zde pokračoval ve svých akcích na Jihoslovenském krasu. Stará babka, vlekoucí se vzhůru dolinou, byla prvním objektem, na němž Hesiod mohl vylíti svoje překypující hlasové ústrojí.

„Tak co? Kam dete? Co? Dobrý den.“ zahájil Hesiod svou řeč k neznámé ženštině, jejíž tvář byla z větší části zakrytá šátkem.

„To je horko, co? A já jsem málem zůstal v chládku. No ale dobře to dopadlo. A co vy? Jdete na chatu? Nebo co?“

A když babka neodpovídala, pokračoval Hesiod, celkem si mlčení této osoby ani nevšímaje.

„Tady je vůbec horko. To je jako na Sahaře. Víte, kde to je? V jednom Rodokapsu to bylo. Nebylo by zrovna špatné zajít si někde na pivo. Proti tomu zajít si někde na pivo nikdy nejsem. Co?“

Takto pokračoval ve svém milém a bezobsažném tlachání, zatímco přestrojený Peprdok hryzl vztekle vous. Nesměl na nic odpovědět, protože by se prozradil. Konečně ho napadlo, že by mohl před Hesiodem se přece jen nějak zachránit a lámanou slovenštinou mu řekl, že není právě vhodné, když mladý pán oslovuje na tak odlehlém místě ženu a zkrátka a dobře, že by mohl dát pokoj a jít si po svém.

„Proč?“ divil se Hesiod, „mně se s vámi docela dobře jde. Ono to tak líp utíká. A to je právě důležitá věc. Vy jste tady odtud? Tohle je pěkná krajina. Skoro jako Kolorádo. Great Canyon v Koloradu. To bylo v jednom Rodokapsu, který se jmenoval Krvavý colt. Četla jste to? Vy jste to nečetla?“

To míra trpělivosti Peprdokovy byla dovršena a on z plných plic zařvat bůvolím hlasem: „Jdi do p.....“

Hejno kavek vzlétlo vyplašeně ze svých úkrytů ve skalních dutinách a ozvěna zaburácela v mohutné prohlubni kaňonu.

„Tam nepůjdu“, odtušil Hesiod s milým úsměvem, „co bych tam dělal? Ted' jdu do chaty a potřebuji se oholit. Bylo mi to úředně nařízeno. Jinak prej mě zavrou doopravdy. Vy to máte dobrý, vy se holit nemusíte.“

S touto poznámkou pohlédl Hesiod milým úsměvem poprvé podrobněji do tváře podivné báby a tu spatřil strnisko špinavě šedých vousů, které se vztekem ježily a vylézaly zpod šátku na všechny strany.

„Vám rostou taky vousy?“ dal se do smíchu Hesiod. „Co? Můžete jít na chatu a já vám dám žiletku, můžete se oholit taky. To je hlína!“

Historicky znemožněný děd Peprdok nevěděl již co si počítí; byl to v jeho bohatém životě první případ, kdy byl bezradný jako malé dítě, on, který čelil rozvášněným lvům a tygrům, přemohl zimnici, malárii a postupně se zbavil šesti manželek.

Poprvé snad ve svém životě se dal – nenacházeje jiného východiska – na zbabělý útěk. Jediná ústupová cesta vedla přes bystřinu Blatnici do zalesněné stráně. Vysoko zdvihaje suknici a odhaluje chlupaté nohy, vězící v těžkých bagančatech, přebrodil Peprdok potok a dal se na cestu do stráně s hbitostí při jeho stoletém stáří obdivuhodnou. Když stanul udýchán v prvé čtvrtině svahu, zaslechl supění vedle sebe a profesor Hesiod, který ho pochopitelně sledoval až sem, pravil: „Takovýhle svahy – co to je. Ty se vylezou s prstem v nose.“

Tu se Peprdok sesul do spadlého listí a zakrýváje si oči oběma rukama, začal hlasitě vzlykat, protože zoufalství nadobro přemohlo tohoto muže jinak železných nervů. Hesiod brebentil klidně dále, dívaje se na svoje zhoubné dílo a mile se usmíval.

Situace by patrně vyústila k naprostému duševnímu znehodnocení Peprdokovu, když tu z údolí ze silnice se ozvaly zvuky hlasů, mezi nimi zvláště vynikla věta: „U sta Budáků!“

Sotva tato typicky jeskyňářská kletba zavadila o Hesiodův sluch, nechal náš hrdina svého proslovu ke zhroucené postavě a zaposlouchal se pozorněji.

Další věta: „To je zpropadené kataklysm“, účinkovala na něj tak, že počal nesouvisle hulákat a rozběhl se z prudké stráně do údolí, ponechávaje svou oběť osudu. Několik menších stromků zaplatilo tento Hesiodův sestup svým mladistvým životem, ale co to bylo proti skutečnosti, kterou náš znamenitý muž zjistil, vyběhnuv z lesa na břeh potoka.

Po silnici na druhé straně bystřiny šli jako tři mušketýři jeho tři přátelé, Loužek, Guckla a Bubák, ponoření do rozhovoru o záhadě Hesiodova zmizení.

Překvapení bylo obapolné. Naši tři jeskyňáři měli příležitost projevit své přátelské city k Hesiodovi již v prvním okamžiku setkání a to tím, že jej spojenými silami vytáhli z vody, do níž při překotném přechodu bystřiny spadl.

Chladný proud poněkud zchladil Hesiodovo nadšení nad setkáním, nicméně scéna, která se odehrála na silnici, nepostrádala ničeho na malebnosti a byla by poskytla případnému umělci četné výtvarné hodnoty.

Hesiod páté přes deváté vyprávěl o svých příhodách a trvalo dlouho než jeho druhové pochopili, co se vlastně stalo. Když pak přišla řeč na podivnou vousatou babku, která před Hesiodovými řečmi utekla do stráně, projevil Bubák jako prozíravý detektivní duch zájem o tuto tajuplnou osobu. Vrátil se dokonce na místo, kde dosud veliké louže na silnici prozrazovaly místo dramatického setkání a vylezl do stráně na označené místo.

Stará žena zde však již nebyla. Zmizela, jako by se propadla do země.

6. kapitola

v níž přichází ke slovu i dravá zvěř a objasňuje se leccos o osobnosti

Ferryho Skřivanházyho

Zdálo se onoho dne, že mraky nejistoty se protrhaly a že jasné sluníčko krasové pohody vystoupilo na nebe nad Zadiem. Hesiod byl svými kamarády šťastně objeven, jsa před tím vysvobozen ze spárů justice, v okolí mnoho námětů jeskynního výzkumu – vše to důvody k uspokojení nebo veselí. Přesto však bychom našli všechny čtyři krasové vědce po oné příhodě v kaňonu seděti před turistickou chatou nad ohlodanými kostmi a dopitým pivem s rukama podepřenými o bradu a zachmuřenými tvářemi.

Vzpomene-li se čtenář na důvod, pro který Guckla, Loužek a Bubák vyrazili na exkurzi do pustin Jihoslovenského krasu, má před sebou důvod stále neveselé nálady členů výboru Krasové sekce.

Tajemný pisatel pamfletu, tajuplný básníci jeskyňář nebyl objeven, a proto sem přece jeli.

Hesiod byl podroben neobyčejně přísnému výslechu a nucen, aby se přiznal, že on napsal ony básně Gucklovi, Loužkovi a Bubákovi. Leč ani španělská bota či dobře proležený romadour nebyly by vynutily přiznání od Hesioda: on přece pije pivo, čte rodokapsy, miluje ženy, používá zakázaného střeliva při jeskynním výzkumu a je pronásledován strážci pořádku, to ano, to připouští /co?/, ale básnit – to ne! Za co mě vlastně máte?

Nezbylo tedy než věřit, že Hesiod skutečně nebásnil. Pak ovšem zde byla otázka, kdo že vlastně je oním slavíkem Jihoslovenského krasu.

„U sta trotlů“, bručel Guckla, „to aby sme šli někam jinam, třeba je někde ubytovanej na Domici nebo na Gombaseku.“

„Nezapomeň, že ta pohlednice byla poslaná z Turně, vid?“ odporoval otec Buddy, zatím co Loužek si ulevoval procítěným říháním.

„Ten člověk je tady, na to dám krk. Musíme si na něj pořádně posvítit.“

Jak vidno, Bubákovy osvětlovací snahy, které uplatňoval ponejvíce kombinováním a zaváděním světél a reflektorů do jeskyň, měly se tentokráte projevit v novém rouše detektivním.

Seděli pak chvíli mlčky; Loužek využil tohoto klidu po dobrém obědě ke krátkému spánku, který se navenek prozrazoval hlučným chrápáním. Bubák a Guckla se nejprve mužně bránili síle, tížící jejich víčka; poznenáhlu však se jejich dech stal pravidelným a hlu-bokým a posléze přešel ve zcela pravidelné zvuky, podobné oněm, které vydával Loužek.

Nechme spát naše čtyři výzkumníky, v dalších událostech bude potřeby jejich svěžesti těla i ducha.

Vraťme se proto na onu prožluklou stráň, kde statečný Hesiod udolal převlečeného děda Peprdoka.

Děd se vzpamatoval ihned po té, co se Hesiod rozběhl hulákaje do údolí ke svým kamarádům. Vstal a seč jeho síly stačily, vystupoval do stráně, jejíž okraje dosáhl udýchán a překypuje vztekem.

Několik zbylých zubů jeho chrupu vyluzovalo hlasité skřípění a rty se pohybovaly sotva slyšitelnými kletbami, které však nesměl děd zařvat podle chuti nahlas, protože by tím případným pronásledovatelům prozradil směr svého útěku. A temná hrůza před Hesiodem přemohla pokaždé nával dědovy chuti hlasitě si zanádat.

Pochodoval svižně lesem směrem k severu, k okraji planiny nad turistickou chatou Zadielu, kde, jak tušil, byli ubytováni pracovníci Krasové sekce. Jak víme, dědův instinkt se v tomto případě osvědčil.

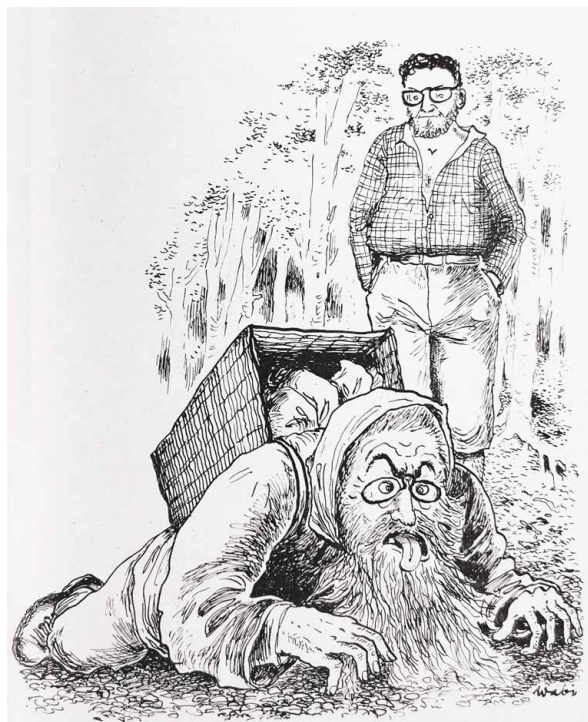
Po půlhodině chůze listnatým lesem, v němž suché listí šustilo pod nohama, vyplašil náhle děd Peprdok rodinku divokých kanců.

Statná bachyně, zuřivě kvičíc, rozběhla se proti dědovi, který pohotově vyšplhal na kmen dosti statného dubu. Divocí kanci mají nepěknou vlastnost, že totiž hlídají svou oběť na stromě třeba i tak dlouho, dokud nestrouchniví. Zdá se, že mezi těmito zvířaty je to předmětem nějaké sportovní soutěže, v níž se jednotliví reprezentanti předhánějí, který z nich vydrží hlídkovat pod stromem déle.

Bachyně, chrochtající pod dubem, na němž seděl Peprdok, se právě rozhodla zlomit všesvětový rekord. Pokoušela se nejprve strom za pomoci svých selátek podrýt, v čemž se jí děd pokoušel zabránit tím, že nejprve na ni začal rvát /což ji ještě více rozohnilo/, potom plivat, házet žaludy a posléze spustil kalhoty a maje stejně na krajíčku, snažil se bachyni zasáhnout palbou. Než toto hnusné zvíře vše, co bylo shozeno dolů, s neobyčejným apetitem sežralo a čekalo stále, že dostane ještě něco. Děd Peprdok se dostal tedy do obdobného postavení jako nedávno Hesiod jen s tím rozdílem, že Hesiod byl zajatcem v podzemí a Peprdok nad zemí.

Rozkošné odpoledne mýjelo a slunce se snížilo k obzoru; dědovi na stromě již poznenáhlu dřevěněly údy a vyhlídky na noc byly více než pochmurné.

Právě ve chvíli, kdy rudý sluneční kotouč sjel majestátně za vykrajovanou hradbou lesů Rudohoří, ozval se v lese praskot kroků a lidský hovor. Děd, který na větvi již usínal únavou, se vzchopil a zařval: „Pomoc! Pojdte na tu svini!“

„Tak se mi zdá, že podle té svině je tu někde děd Peprdok“, řekl jakýsi hlas na blízku. Tu vyšli dva statní mladí muži vysokého růstu a atletických svalů ze skupin stromů a stanuli tváří v tvář dravcovi. A tu se stal onen div, tak obvyklý v dobrodružných románech: bachyně schlíple stáhla ocas mezi nohy a dala se zběsile na útěk před pouhým imponujícím zjevem obou mladých mužů.

Ani nepohnuv brvou vzhledl nyní hubenější a vyšší z nich, s tváří porostlou měkkým chmýřím místo plavého vousu, vzhůru na strom, kde se mu profesor Peprdok objevil v nevábném úhlu, přičemž mu bylo vidět proklatě daleko pod sukň. Nezapomeňte totiž, že stále měl na sobě ženský převlek.

„Nedívej se tam, nebo oslepneš“, varoval mladý muž svého druha. „A vy, babko, polezte dolů.“

Jak jistě čtenář pochopí, slezla domnělá babka hbitě dolů, i když právě pro tento druh osvobození neměla největšího nadšení. Protože mladý muž, který osvobodil děda ze svízelného postavení a obležení dravým zvířectvem nebyl nikdo jiný, než světoznámý speleolog Ferry Slavíček, jeden z úhlavních sprdávačů dědových a jeho druh byl Slavíčkův nerozlučný asistent Francois Kralique, oba uznávané kapacity jeskyňářského výzkumu.

Čtenář se jistě pozeptá, co že tito dva muži se náhle objevují na dějišti našeho románu a proč právě Jihoslovenský kras se stává dostaveníčkem pracovníků Krasové sekce. Vysvětlení je možno tušit, ponecháváme je však v zájmu efektivního zakončení našeho románu na pozdější dobu.

Maskovaný děd Peprdok sestoupil tedy z kmene stromu a protahoval si zdřevěnělé údy, což se projevilo navenek hlasitým praskáním a vrzáním.

„Měla ste štěstí, babko“, poznamenal chrabrá Kralique, jemuž z koutku úst nedbale visela doutnající cigareta. Děd Peprdok, který bezpečně poznal svého odvěkého nepřítele jak ve Slavíčkově, tak Kraliquovi, uchýlil se k podobné taktice jako v případě, když byl obtěžován Hesiodem. Nejprve zapřel rodný jazyk a prohlásil „Nem tudok szlováku!“, což však nebylo na závalu Ferrymu, který jej oslovil běžnou hovorovou maďarštinou, kterou si osvojil během týdenního pobytu v Maďarsku. Peprdok předstíral tedy, že nedoslýchá a tak po chvíli se lesem ozývalo hlasité hulákání „Kam dete? - Hóva mente?“ a jiné dotazy i rady, aby babka sebrala svých pět švestek a před nastávající nocí zmizela z lesa. Peprdok tedy uposlechl těchto rad a šel kousek s mladíky až k pěšině, kde se rozdělovaly cesty: jedna dále po pěšině na Hačavu, což je jediná ryze slovenská obec Jihoslovenského krasu, a na chatu v Zadielské dolině prudkým sestupem po stráni. Zde děd opustil své společníky a dal se cestou k Hačavě, protože tušil, že Slavíček se svým spolupracovníkem se dají dolů do Zadielské doliny. Předpoklad se splnil a zakrátko podivná postava vousaté ženštiny zmizela v temnotách.

Veliký Ferry ještě chvíli hleděl za ním a než vykročil na další cestu do údolí, poznamenal ke svému druhovi:

„Tak co, Franto, byl to on?“

„No jasný“, odtušil jeho druh. Oběma bylo jasné, že ona vesnická babka není nikdo jiný než profesor Peprdok.

7. kapitola, aneb když je to v nejlepším, tak je dobře přestat

Žlutavá záře petrolejové lampy, osvětlující prostou místnost turistické chaty v Zadielské dolině, pronikala malým oknem do nočních temnot a lákala ke sklu okna můry, netopýry a vlkodlaky. Temnotami hučela Blatnice svou odvěkou píseň, která se v nočním tichu tolik podobá vzdálenému nesrozumitelnému hovoru neznámých lidí. Není právě příjemno v takové noci v pustinách v okolí Zadielu, kdy houštinami pralesů s temným mručením prolézají dravé šelmy a sovy a jiní noční přízrakové smutně houkají nad korunami stromů.

Než v místnosti, v níž hořela jmenovaná petrolejová lampa, nevěděli nic o hrůzách temné noci. Čtyři muži zde byli zabráněni do živého přátelského rozhovoru. Zanedbalý zevnějšek, dlouho neholené tváře i drsné výrazy „sproprzněně“, „u všech dědků“, „to je zavůlé“ a podobně prozrazovaly, že tito čtyři jsou jeskyňáři; ostatně čtenář se jistě dovítí, že na začátku této kapitoly se stává svědkem večerních rozhovorů Dr. Loužka, Juraje Guckly a Johna Bubáka, kteří se šťastně setkali s Hesiodem. Setkání bylo náležitě oslavováno.

Vyrovnaný zástup prázdných pivních lahví svědčil o tom, že tito čtyři mužové mají opravdovou radost ze svého shledání. Lahví ostatně stále přibývalo, s tím rozdílem ovšem, že byli čím dále tím méně vyrovnané.

„Já jsem to věděl /škyt/, že mě moji kamarádi /škyt/ nevopustějí!“ řval již po několikáté profesor Hesiod, zatímco ostatní ho přátelsky plácali po zádech.

A tak popíjeli a přátelsky se bavili, až Bubák poznenáhlu vyčerpal svoje zásoby anekdot a hostinský zásoby piva. Půlnoc, hodina duchů, se přiblížila.

„Jenom jedna věc mi není jasná“, blábolil Guckla, „a to, že.“

„To je vono, právě to -že- není jasné“, potvrdil jeho úvahu Loužek, který zachovával nejlepší dojem zcela střízlivého člověka; ostatně jím byl již z toho důvodu, že Hesiod omylem pil i z jeho i ze své sklenice a tak se na Dr. Loužka jen málokdy dostalo.

„Tedy abych to rozved až do konce“, pokračoval Guckla, drže se tvrdošíjně myšlenky, s níž započal dřívější větu. „Je tady už jen jediná možnost, jak mi /škyt/ vysvětlit, kdo poslal tu báseň z Jihoslovenského krasu.“

A když postřehl, že jeho prohlášení budí pozornost, pokračoval: „Sem na Jihoslovenský kras se hned tak někdo neodváží. Vod tý doby, co vyšla turistická příručka „Juhoslovenský kras“ s mapkou, už tady zahynulo hodně turistů, kteří se podle té mapy řídili. V Krasové sekci máme jen několik jedinců, kteří by tady za vražedných životních podmínek obstáli, ne?“

„Při sám Peprdok, to je pravda“, souhlasil Loužek. „Kdo by to ale moh bejt? Můžeme si probrat všechny, kteří přicházejí v úvahu.“

„Že by Stárec?“ nadhodil Bubák.

Jakpak Stárec, milý Bubáku, když ten právě tenhle román píše? Přece nebude psát o sobě, to by málokoho zajímalo.

„Tak tedy Venouš Mach?“ pokračuje Bubák.

Venouš Mach by přicházel v úvahu, kdyby naše historie se odehrála o deset let dříve. Ted' už na ty vejšky moc není.

„Pazlar?“

Nene, zde přece nejsou silnice, sjízdné jeho Studebackerem.

Tak probírali čtyři naši hrdinové jednoho člena Sekce po druhém, až Hesiod řekl:

„Je tu jen jeden člověk, kterej by tu moh existovat.“

A když se na něho tázavě podívali, řekl:

„Ferry Slavíček.“

A tu se dveře s rachotem otevřely a v „ligotavém světle petrolejovej lampičky“ zjevil se ON, sám veliký Ferry Slavíček. S cigaretou nedbale přilepenou ke rtu a sledován temnou postavou Francoise Kralique i vytřeštěnými zraky členů výboru, přistoupil ke stolu, pozdvihl nedopitou sklenici a jediným bohatýrským douškem dopravil její obsah do svých útrob. Tuto též proceduru opakoval Francois s jinou nedopitou sklenicí.

„Co zde děláte, pánové?“ otázal se Ferry zdvořile, jak již je jeho zvykem. Tato otázka prolomila ustrnulé ticho a tu všichni čtyři jeskyňáři s hromovým řevem vyskočili a vrhli se k oběma nočním zjevením.

„Ferry? Co?“ ječel Hesiod, zatímco Guckla do všeobecného zmatku nesouvisle hulákal, potřásaje zuřivě Ferryho pravicí. Tak nějak vypadalo ono památné setkání přátel, setkání na Zadielu.

A tak se vysvětlilo v noční rozmluvě, která se protáhla až do kuropění, všechno. Ferry-vár Skřivanházy neexistoval. Byl to jen maďarský pseudonym, který Ferry přijal po dobu svého pobytu v Zadielu, aby nebyl obtěžován žurnalisty a případně policií. Účel jejich pobytu byl zde totožný. Každý z těch šesti chtěl zachránit chátající Sekci před pádem svým osobním příkladem, svou obětavostí. Že si při tom zabásnili, nebudiž jim přičítáno k tíži, každý provede občas nějakou nerozvážnost.

Balík map, profilů, stoh pytlíků se vzorky a hora balvanů, z nichž by mohl být postaven slušný rodinný domek, dokazovaly pilnou práci Ferryho Skřivanházyho alias Ferryho Slavíčka a jeho druha Francoise Kralique.

Více rukou více zmůže a totéž v přeneseném slova smyslu platí i o hlavách. Od tohoto památného dne – nebo lépe řečeno noci – spojily se síly speleologických veličin na Jiho-slovenském krasu v pilné spolupráci a plodem jejich snažení se stala jedinečná monografie „Výzkumy v okolí turistické chaty v Zadielské dolině na rozhraní okresů Rožňava a Moldava nad Bodvou v Jihoslovenském krasu aneb Jak objewowé welicí v dierách vykonáni byli Léta Panie 1956“.

Spis vyšel o šestatřicet let později v almanachu ČESKOSLOVENSKÝ KRAS a to ještě nedopatřením sazeče.

Suché popisy krasových zjevů, tak příznačné pro odborné spisy a znásobené ještě perem Ferryho Slavíčka, nemohou vylíčit ovšem v pravém světle vše to, co se událo onoho památného léta, kdy Sekce ožila opět nebyvalým pracovním ruchem a kdy mladí, stržení příkladem svých starších druhů, opřeli se pořádně do vesel krasové kocábky. Rozhodl se tedy W. Stárec sdělit tyto děje papíru a předkládá je ctěnému čtenáři k posouzení. Za kvalitu papíru ovšem řečený autor nemůže.

Snad by se měla udělat tečka za tímto odstavcem, který připomíná hřmící tóny finále nějaké opery, ale čtenář s dobrou pamětí by zde jistě zvolal na autora, spějícího ke konci:

„Stůj! A co je s profesorem Peprdokem?“

Bude těžko odpovědět na tuto otázku. Horár ze Zadielské hájovny zpozoroval stopy celého hejna divokých kanců, kteří pádili jedním směrem k okraji planiny; přelámané mláží, útržky oděvu s vousy zachycenými na větvích stromů a kmenech prozrazovaly, že smečka

diviaků úporně pronásledovala jakéhosi lidského tvora. Je také pravda, že na trati Turňa nad Bodvou - Rožňava - Plešivec - Banská Bystrica - Vrútky - Žilina - Bohumín - Ostrava a tak dále až do Prahy se v té době odehrála série skandálů, při nichž zaměstnanci ČSD měli co činit s šedovlasým a šedovousým dědem, který proklínal nevybranými slovy železnici za zpoždění vlaků, za nával ve vagonech, za hlučné bouchání dveřmi a spoustu jiných maličností. To vše nedává autorovi možnost, aby s naprostou jistotou mohl říci, že divoký hon podsviňčat a řetěz afér na naší hlavní trati republiky značí ústupovou cestu děda Peprdoka ze Slovenska. Je jen známo, že děd byl již ve svém doupěti v Národním muzeu v době, kdy nákladní vozy Krasové sekce přivezly badatele a jejich kořist z Jihošlovenského krasu. Nikdy nikdo nedokázal profesorovi Peprdokovi jeho účast na pohnutých událostech kolem Zadielské doliny. Ale po pravdě řečeno, nikdo se o to ani nepokoušel.

A naše poslední slovo patří Vám, profesore Hesiode.

Vy jste byl onou látkou, která dodává tomuto podniku náležité pikantní příchuti. Podle svého starého zvyku držel jste se ve všem nad průměrem: v chytrostech i hloupostech. Vaše přítomnost však pomohla – jako už mnohokrát předtím – k tomu, že když někdy nad sklenicemi u Šrytrů počne zasněné vzpomínání na to, jak to tenkrát bylo na Zadielu, tu vloudí se do drsných tváří, ošlehaných jeskynními průvany, přece jen záblesk lidského úsměvu. Co?

eSPELEO 17/2026

Vydala: Česká speleologická společnost, Na Březince 14, 150 00 Praha 5

Ediční rada: Tomáš Bohanes, Božena Vrabcová, Tomáš Roth, Martin Paruch, Michal Hejna,
Irena Jančaříková, Jiřina Novotná

Předseda ediční rady ČSS: Michal Hejna

Sazba: Libor Jelínek

Ilustrace: Karel Křtěn

Vychází nejméně 3× ročně

ISSN 2694-9393